

SVET PTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

01
2017

FAZAN (*Phasianus colchicus*) je izredno spreten tekač, ki izbira odprt in predvsem ravninski svet. Leti razmeroma hitro, a le na kratke razdalje, večinoma pa živi na tleh.

foto: **Miran Krapež**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 23, številka 01, april 2017
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVIE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia©)
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: www.ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS - BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
tel.: 01 426 58 75,
fax: 01 425 11 81

GLAVNA UREDNICA: Petra Vrh Vrezec
E-POŠTA: petra.vrh@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Alenka Bradač, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, doc. dr. Al Vrezec

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBLIKOVANJE: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: NEBIA d.o.o.

TISK: Schwarz print d.o.o.
NAKLADA: 2500 izvodov
IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revijo sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

POSILANSTVO DOPPS:
Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDSEDNIK: Rudolf Tekavčič
PODPREDSEDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Gregor Domanjko, Peter Krečič, Tomaž Mihelič, mag. Iztok Noč, Tanja Šumrada, Manca Velkavrh
NADZORNI ODBOR: Luka Korošec, dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

6

OBROČKOVALNA DEJAVNOST V SLOVENIJI ŽE 90. LETO

V Sloveniji se je obročkovalna dejavnost začela nekaj let po koncu prve svetovne vojne. Takrat je dr. Janko Ponebšek okrog sebe zbral nekaj zagnanih sodelavcev in z njimi leta 1926 ustanovil Ornitološki observatorij v Ljubljani. Tako se je pri nas začelo organizirano delo na področju ornitologije, uradno pa se je obročkanje ptičev začelo leto kasneje, leta 1927.

foto: **Dare Šere**

14

KOSCU NA BARJU GRE VELIKO SLABŠE, KOT SMO MISLILI DOSLEJ

Travniki in kosci (*Crex crex*) na Barju so vse bolj le še privid. In to dvakratni privid. Večina travnikov za vrsto sploh ne pomeni več gnezditvenega življenjskega prostora. Tisti vse bolj redki za kosca uporabni travniki pa so pogosto le še ekološka past.

foto: **Peter Legiša**

16

DNEVNI METULJI V NARAVNEM REZERVATU IŠKI MOROST

Iški morost ima v srcih slovenskih ornitologov posebno mesto. Tu lahko ljubitelji letečih draguljev srečamo kar dobro polovico vseh vrst dnevnih metuljev, ki se pojavljajo na Ljubljanskem barju.

foto: **Tatjana Čelik**

42

VTISI Z ZIMSKEGA ŠTETJA VODNIH PTIC (IWC)

Že 20 let v okviru štetja člani DOPPS in ostali ljubitelji ptic in narave preštujemo vodne ptice na vseh večjih rekah, celotni slovenski obali in večini stoječih vodnih teles v državi. Kako je bilo letos?

foto: **Bojan Škerjanč**

KAZALO

- 6 **OBROČKOVALNA DEJAVNOST V SLOVENIJI POTEKA ŽE 90. LETO**
- 10 **DOLINA REKE SOUSS V OSREDNJEM MAROKU**
- 14 **KOSCU NA BARJU GRE VELIKO SLABŠE, KOT SMO MISLILI DOSLEJ**
- 16 **DNEVNI METULJI V NARAVNEM REZERVATU IŠKI MOROST**
- 19 **SNEŽNE SOVE PREMAGUJEJO NEVERJETNE RAZDALJE**
- 20 **FAZAN**
- 22 **VODA, VIR ŽIVLJENJA**
- 24 **NIKOLAAS TINBERGEN - POSKUS POTRJUJE SPOZNANJA IZ OPAZOVANJ**
- 26 **NAPOR PRI VALJENJU VPLIVA NA VELIKOST DOMAČEGA OKOLIŠA TUKALIC**
- 30 **PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS APRIL - JULIJ 2017**
- 38 **»HIŠNI LJUBLJENČKI« IZUMIRAJO!**
- 40 **DOPPS NEZAKONITO IZLOČEN IZ POSTOPKA PVO**
- 42 **VTISI Z ZIMSKEGA ŠTETJA VODNIH PTIC (IWC) JANUARJA 2017**
- 44 **DRUGI DAN ODPRTIH VRAT V NARAVNEM REZERVATU ŠKOCJANSKI ZATOK**
- 46 **NOVICE DOPPS**

S poštovani članice in člani!

Poleteli smo v osemtrideseto leto našega delovanja in prehod v novo leto je priložnost za pregled našega preteklega dela. Združujemo člane, ki želijo biti del skupnosti s ciljem še boljšega varstva ptic in življenjskih okolij v sodelovanju z drugimi sorodnimi društvi in organizacijami. V zadnjih letih poseganje v naravo vse preveč pelje v uničevanje prepotrebnih življenjskih okolij za posamezne vrste živali. O nadomestnih življenjskih okoljih se samo govori, imamo jih sicer na papirju, a mnogi niso finančno pokriti, če pa že so, se ponekod ne vzpostavljajo. Upajmo, da bodo naši odgovorni zmogli dovolj trezne presoje in ne bodo nasedali trenutnim željam posameznikov, ki jim gre samo za dobiček ob osebnem pohlepu ne glede na škodo, ki jo povzročajo naravi in celotni družbi.

V preteklem letu me je kar nekaj naših članov spraševalo, zakaj ne organiziramo več skupnih društvenih srečanj za dan ali dva nekje na lokaciji, ki je zanimiva tako z ornitološkega kot naravovarstvenega vidika. Ta želja je bila predstavljena tudi na zadnjem sestanku Upravnega odbora DOPPS decembra s strani predstavnikov sekcij, ki so že nekaj let tradicionalno vabljeni na zadnjo sejo v letu. Razvila se je zanimiva razprava okrog vsakomesečnih predavanj in izletov, ki jih organizira društvo, in kako so obiskani. Obisk le teh je zadovoljiv, je pa res, da se večina članov in drugih obiskovalcev udeležuje dogodkov v domačem kraju. Dejansko širšega druženja naših članov ni, zato bi poizkusili letos organizirati in povabiti vse člane na nekje za takšna srečanja primernem kraju. Vesel bi bil, če bi se druženja udeležilo po nekaj članov iz vseh sekcij, da izmenjamo mnenja in želje za v bodoče. Mogoče pa tovrstno druženje postane tradicionalno, tako kot gugalnica – skupinski popis velike uharice, ki je številčno vedno dobro obiskana. Za kraj srečanja se bomo še dogovorili in boste o tem pravočasno obveščeni. Upam, da nas pride čim več!

Tudi v tem letu je načrtovanih veliko predavanj in izletov, o čemer boste tekoče obveščeni v *Svetu ptic*, na spletu in tudi v reviji *Moj mali svet*. Veselim se spet dobre udeležbe, dragi članice in člani, predvsem na popisih, ki jih brez vas v popolnosti ne bi mogli uresničiti. IWC je že za nami, hvala za vašo pomoč slabemu vremenu navkljub. Zahvaljujem se vam za udeležbo tudi za naprej, seveda v želji, da v naravi uživате in opazite čim več ptic in dobite zanimive podatke.

Naj zaključim z mislijo – brez članov ni druženja, brez profesionalne pisarne ni projektov LIFE, INTERREG in še mnogih drugih trenutno prijavljenih projektov. Torej, popotnic za nove izzive nam ne manjka.

Vsem vam in vašim sorodnikom želim vse dobro, veliko veselja v naravi, predvsem pa lepega vremena.]

RUDOLF TEKAVČIČ,
predsednik DOPPS

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Al Vrezec, Jurij Hanžel

1

VELIKI ŽAGAR (*Mergus merganser*)

Prvič pri nas je leta 2015 veliki žagar uspešno gnezdil v gnezdilnici ob Savi Dolinki pri Šobcu [MULEJ, A., KOZINC, B. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 94].

izvirni foto: **Boris Kozinc**

2

MOČVIRSKA UHARICA (*Asio flammeus*)

Število opazovanj te sove se v zadnjem času pri nas povečuje, zlasti v letih z malo snega in veliko malih sesalcev, zabeležena pa sta bila tudi dva izbruha v letih 2008 in 2013, pri čemer je bil v letu 2008 zabeležen tudi poskus gnezditve v Smokuču pri Lescah [VREZEC, A. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 57-68].

foto: **Gregor Bernard**

3

RJASTA KANJA (*Buteo rufinus*)

Tretjič pri nas je bila vrsta opazovana oktobra 2016 na letališču Lesce, tokrat v skupini s kanjami [MULEJ, A. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 96].

izvirni foto: **Boris Kozinc**

4

PRITLIKAVA TUKALICA (*Zapornia pusilla*)

Samec te izjemno redke tukalice je bil junija 2015 zopet opazovan na Cerkniskem jezeru, kjer vrsta morda tudi gnezdi [HANŽEL, J. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 69-78].

foto: **Nikos Samaritakis**

5

ŽERJAV (*Grus grus*)

Par se je zadrževal med aprilom in junijem 2016 na Cerkniskem jezeru. Je morda vsaj poskušal gnezdit [ŠERE, D. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 96-97]?

izvirni foto: **Dare Šere**

6

SREDOZEMSKI VIHARNIK (*Puffinus yelkouan*)

Kar 43 osebkov je bilo oktobra 2015 opazovanih na morju pred Piranom [HANŽEL, J. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 69-78].

foto: **Vale Pijlstormvogel / Saxifraga**

7

ČRNOGLAVI STRNAD (*Emberiza melanocephala*)

Verjetno gnezdenje v juniju 2016 pri Črnotičah nad Črnim Kalom, kjer je bil opazovan pojoči samec [ŠERE, D. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 103].

izvirni foto: **Dare Šere**

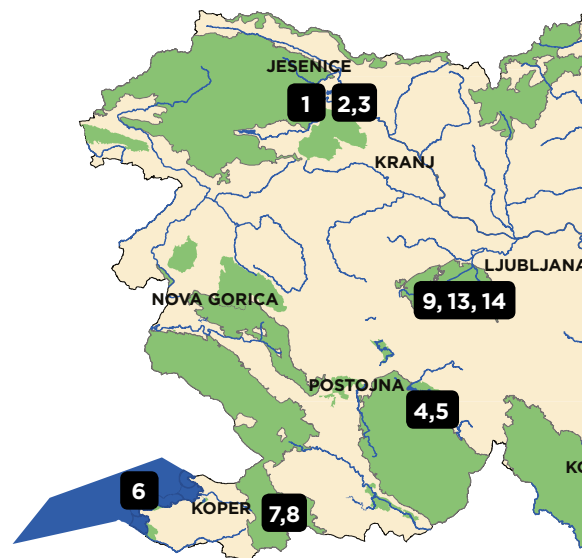

8

KUKAVICA (*Cuculus canorus*)

Redka najdba »kukavičjega gnezda« pri nas, tokrat v gnezdu velikega strnada junija 2016 pri Črnotičah nad Črnim Kalom [ŠERE, D. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 104].

izvirni foto: **Dare Šere**

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Al Vrezec, Prirodoslovni muzej Slovenije,
Prešernova 20, p.p. 290, SI-1001 Ljubljana
e-mail: avrezec@pms-lj.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Jurij Hanžel, Komisija za redkosti,
DOPPS, Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana
e-mail: jurij.hanzel@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<http://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

9

JUŽNA POSTOVKA
(*Falco naumanni*)

Selitvene poti obročkanih ptic, tudi iz Slovenije, so pokazale selitveno pot prek Apeninskega in Balkanskega polotoka, ki je enaka tako jeseni kot spomladi, velika disperzija mladih ptic pa kaže na dobro premešanost sicer na videz izoliranih populacij. Je to morda dober obet, da se bodo te ptice k nam spet vrnile [BOUNAS, A. s sod. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 49-56]?

foto: **Miha Krofel**

10

ČAPLJICA
(*Ixobrychus minutus*)

Novo potrjeno gnezdišče v trstičju Velenjskega jezera, kjer so bili med letoma 2014 in 2015 opazovani mladiči, na območju pa gnezdijo 2-3 pari [DEBERŠEK B., BORDJAN D. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 5-47].

foto: **Kajetan Kravos**

11

LABOD GRBEC
(*Cygnus olor*)

V zimi 2016/17 smo bili spet priča izbruhu ptičje gripe, ki se je spet najbolj izrazila pri labodih grbcih, in sicer so prve mrtve in okužene labode našli decembra 2016 na ribniku Gaj pri Pragerskem [MILOŠIČ, F., PRIJATELJ VIDEMŠEK, M. (2017): *Delo* 5. 1. 2017: 3].

foto: **Ivan Petrič**

12

RJAVA PENICA
(*Sylvia communis*)

V Naravnem rezervatu Ormoške lagune se je septembra 2016 v obročkovaške mreže ujel levčistični osebek [BRAČKO, F. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 102].

izvirni foto: **Franc Bračko**

13

KOSEC
(*Crex crex*)

Število koscev na Ljubljanskem barju strmo upada, saj je število z 239 pojočih samcev leta 1999 upadlo na 88 leta 2016, ko je domnevno uspešno gnezdilo le 20 koscev [PRIJATELJ VIDEMŠEK, M. (2017): *Delo* 6. 3. 2017: 13].

foto: **Ivan Esenko**

14

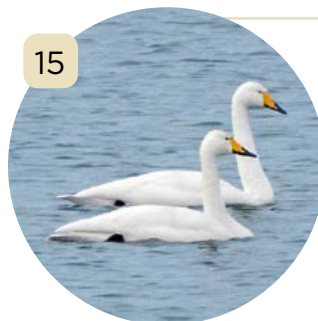

KRATKOPRSTI ŠKRJANČEK
(*Calandrella brachydactyla*)

V maju 2016 je bila vrsta na selitvi večkrat opazovana na Ljubljanskem barju, tokrat šele tretjič na območju [DENAC, M. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 101].

izvirni foto: **Mitja Denac**

15

LABOD PEVEC
(*Cygnus cygnus*)

Štirinajsti podatek za Slovenijo – dva osebk sta bila februarja 2017 opazovana pri Brežicah [Komisija za redkosti – vir podatka: Dušan Klenovšek].

izvirni foto: **Dušan Klenovšek**

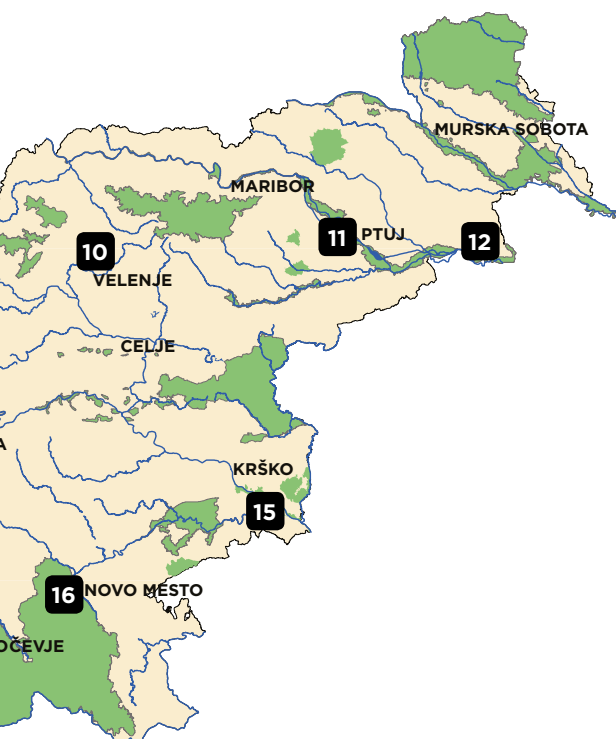
16

TAŠČICA
(*Erithacus rubecula*)

Albinizem je v naravi izjemno redek. Tokrat so albinistično taščico opazovali julija 2016 v Dolenjskih Toplicah [BERNARD, G. (2016): *Acrocephalus* 37 (168/169): 102-103].

izvirni foto: **Gregor Bernard**

OBROČKOVALNA DEJAVNOST V SLOVENIJI POTEKA ŽE 90. LETO

// Janez Gregori

Leta 1973 so se za namene obročkanja začele uporabljati **NAJLONSKÉ MREŽE**.

foto: Dare Šere

Danes se nam zdi povsem samoumevno, da vemo, kam jeseni odletijo posamezne vrste ptičev in od kod se spomladi vračajo. Pot do teh spoznanj pa je bila dolga. Temeljila je na označevanju osebkov posameznih vrst, pri čemer se je tehnika izpopolnjevala do te mere, da sedaj na ptice nameščamo sledilne naprave in lahko lagodno iz fotelja spremljamo selitveno pot kukavice (*Cuculus canorus*) ali črne štorklje (*Ciconia nigra*) kar na ekranu računalnika!

VELIKO ZANIMANJA ZA PTICE

V naših krajih so se ljudje za naravo vedno zanimali, še posebno so jih privlačili ptiči. Lovili so jih, da so jim v kletkah delali veselje z barvitim perjem in lepim petjem, bili pa so tudi za priboljšek na krožniku. V ljubljanski okolici so bili poznani ptičarji, ki so na veliko lovili ptiče, ti pa so večinoma končali na krožnikih takratne gospode. Na srečo pa je to že davna preteklost ...

Poglobljeno zanimanje za naravo je bilo v začetku novega veka osredotočeno zlasti na vprašanja, kaj kje živi. Znanstveniki so na veliko opisovali posamezne vrste rastlin in živali. Švedski naravoslovec Karl Linne je z 10. izdajo knjige *Systema naturae* iz

Obročkovalci pod **RAJSPANOM** (»drevesom«, na katerega »vveje« so namestili limanice) leta 1963

foto: Jože Nered

leta 1758 utemeljil dvojno poimenovanje v zoologiji. Tudi na naših tleh je nastalo nekaj avifavnističnih zapisov izpod peres Joannesa Antoniusa Scopolija, Žige Zoisa in Henrika Freyerja, če omenim samo nekatere.

foto: Ciril Mlinar Cic

Še spomin na preteklost: postavljanje mreže leta 1980
foto: Marko Aljančič

Raziskovalce narave pa je vse bolj zanimalo, kako ptiči živijo. Iz načina njihovega leta so celo prekovali, čemur so dali ime *auspicium*. Tako se je imenovala tudi revija, ki jo je v letih 1959-1984 izdajala nemška ornitološka postaja Radolfzell in je objavljala rezultate obročkanja. Raziskovalce je zanimalo zlasti, kam se ptiči odpravijo, ko jeseni zapustijo naše kraje. To pa je mogoče ugotoviti edino, če ptiča označiš tako, da bo tisti, ki ga bo ujel, vedel, od kod je priletel – in o najdbi tja tudi poročal. Začelo se je obročkanje.

PRVI OBROČKOVALCI

Prvi je začel ptiče sistematično obročkati danski ornitolog profesor Hans Christian Cornelius Mortensen leta 1899 (prve je obročkal že leta 1890, vendar je zadevo za nekaj časa potem opustil), že naslednje leto mu je sledil profesor Northumberland v Angliji, v Nemčiji pa leta 1903 znani ornitolog Johannes Thienemann. V Sloveniji so začeli z obročkanjem precej kasneje, nekaj let po koncu prve svetovne vojne. Pri tem je treba omeniti zanimivo obročkovalsko zgodbo na naših tleh. Leta 1909 je Jurij Brandl, izdelovalec orgel v Mariboru, imel dve mladi beli štoklji (*Ciconia ciconia*) in ju opremil z obročkom s svojim naslovom. Sredi septembra leta 1909 sta mu štoklji ušli in eno od njiju so ob koncu istega meseca ustrelili pri kraju Rocella Jonica v italijanski provinci Reggio di Calabria. Zračna razdalja, ki jo je preletela, je bila 950 km. To je bila prva slovenska najdba!

USTANOVITEV ORNITOLOŠKEGA OBSERVATORIJA PRI NAS

Po prvi svetovni vojni se je pri nas zanimanje za naravo močno razmahnilo. Velik poudarek je bil na varstvu narave in na tem področju je bila Slo-

venija med vodilnimi v Evropi. Takrat je Odsek za varstvo narave in prirodnih spomenikov januarja 1920. leta pokrajinski vladi za Slovenijo v Ljubljani predložil znamenito *Spomenico*, v kateri je bila izražena zahteva, da se takoj zakonsko zavarujejo številne vrste rastlin in živali, med njimi tudi nekatere ptičje vrste. Na ornitološkem področju so šle stvari nekoliko počasneje. Pomanjkljivo je bilo med drugim tudi to, da pri nas ni bilo stalne ustanove, kjer bi lahko smotrno in znanstveno preučevali avifavno slovenskega ozemlja. S to dejavnostjo pa se je ukvarjalo kar nekaj posameznikov. Omeniti moram dr. Janka Ponebška (1861-1935), ki ni bil samo plodovit pisec (na primer knjiga *Naše ujede* iz leta 1917), marveč tudi odličen organizator. Okrog sebe je zbral nekaj zagnanih sodelavcev in leta 1926 so ustanovili Ornitološki observatorij v Ljubljani, s katerim se je pri nas začelo organizirano delo na področju ornitologije, uradno pa se je obročkanje ptičev začelo leto kasneje, leta 1927.

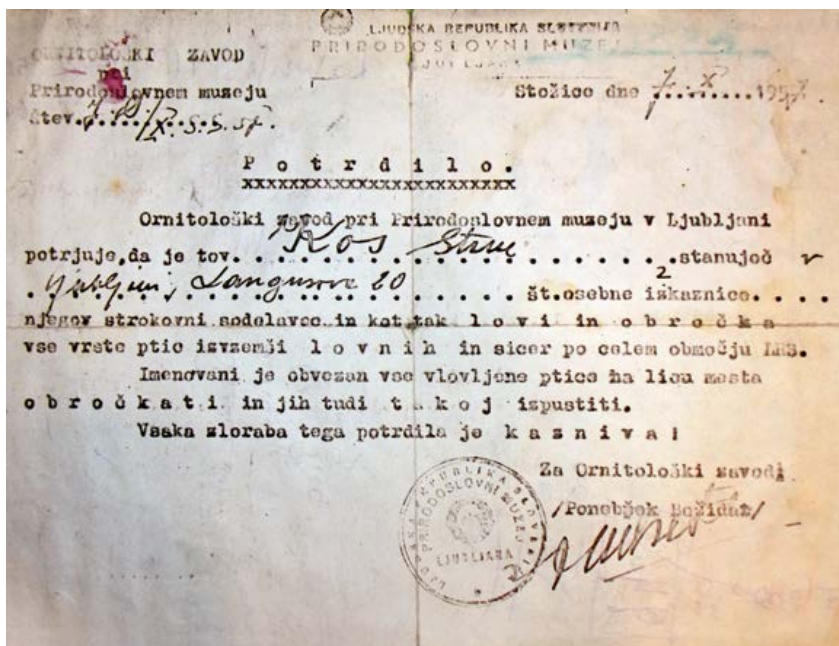
Sprva je bil glavni namen Observatorija opazovanje in obročkanje ptičev. Cilj je bil resno zastavljen, tako glede organizacije zavoda, povezane z njegovim financiranjem, kot tudi glede personalne zasedbe

Glasovi ptičev, ki so jih predvajali pri lovu z mrežami, so bili na začetku posneti na kasetah. Veliko različnih ptičev, veliko kaset – pravi **PTIČJI STUDIO** na terenu leta 1980.

foto: Marko Aljančič

POTRDILO ZA LOV in obročkanje ptičev iz leta 1957 z lastnoročnim podpisom Božidarja Ponebška

foto: Dare Šere

Večje ptiče, kot je v tem primeru **LABOD GRBEC** (*Cygnus olor*), lahko označujejo z vratnimi obročki, da se oznake lahko preberejo s pomočjo teleskopa.

foto: **Dare Šere**

(zapisane v *I. Izveštjah Ornitološkega observatorija v Ljubljani, 1926-1933* iz leta 1934). Zavodu je načeloval kuratorij 14 članov, ki so ga sestavljali domači znanstveniki in strokovnjaki, med njimi so bili dr. Stanko Bevk, prosvetni inšpektor v pokoju, dr. Roman Kenk, izredni profesor na ljubljanskem vseučilišču, dr. Jovan Hadži, redni profesor ljubljanskega vseučilišča, dr. Fran Kos, kustos Narodnega muzeja, ing. dr. Otmar Reiser, ornitolog in vladni svetnik v pokoju, in dr. Ivan Lovrenčič, odvetnik in predsednik Slovenskega lovskega društva. Vodstvo kuratorija pa so sestavljali Janko Ponebšek, Stanko Bevk in Leopold Egger, eden prvih, če že ne prvi obročkovelec. Po različnih krajih Slovenije so organizirali mrežo 23 opazovalcev, dobrih poznavalcev ptičev, pri lovljenju in obročkanju pa se je odlikovalo sedem članov, med njimi je naveden tudi Danilo Furlan, ki je bil takrat še študent in je kot zadnji od ustanoviteljev Ornitološkega observatorija umrl leta 2003 v Ljubljani.

NAČIN LOVA IN PRVA LOVIŠČA

Ptiče so sprva lovili največ na limanice, ki so jih namestili na »drevesa«, ptičarji so temu rekli »rajspan« - to je pokončno visoko »debló«, ki je imelo s strani izvrtane luknje, kamor so namestili »veje«, vodoravne palice, kamor so na zgornjo stran na rahlo zataknili limanice v smeri palice, oddaljene druga od druge za toliko, da so se prekrivale. Lovili so na stalnih ali priložnostnih mestih. Ptiče so privabljali s ptiči vabniki v majhnih kletkah, ki so jih namestili pod »drevo«, ali pa so v bližini namestili živo »vabo«, največkrat čuka (*Athene noctua*), ki so ga ptiči prišli napadati in se ujeli na limanice. Ptiče so lovili tudi v zanke, spletene iz konjske žime, ali v pasti, večinoma narejene v obliki kletk. V manjšem obsegu so lovili tudi že v mreže v obliki ribiških vrš ali pa so bile eno- in dvokrilne.

Stalno lovišče in obročevališče je bilo do konca leta 1933 ob Kamniški Bistrici pri Srednjih Jaršah, kasneje so lovišče preselili v Malo vas pri Ježici ob Savi. Uporabljali so šest vrst aluminijastih obročkov. Na manjših je bil napis »LJUBLJANA«, z ustrežno številko, na velikih pa je bil poleg številke napis

Fran Erjavec pri opisih naših ptičev pri kakšni vrsti zapiše pripombo, da so jih veliko polovili na gumnih. To piše tudi za repnika (*Linaria cannabina*), kar nas zmede, saj gumno pomeni gospodarsko poslopje, kjer so včasih mlatili žito. Če bi rekel, na primer, za rumenega strnada (*Emberiza citrinella*), bi še šlo, ampak repnik, ki se le redko približa hišam ... V Izveštjih Ornitološkega zavoda pa zasledimo še drug pomen te besede: gumno je prostor, ki so ga uredili za lov ptičev, zasadili rastline z obilnim semenjem, kot so sončnice, konoplja, proso in grmovje s ptičem privlačnimi plodovi, kakšno drevo, sredi pa čistina, kjer so namestili »rajspan« - »drevo«, na kate-rega »veje« so namestili limanice. Zapisali so tudi, da je »potrebno večje gumnišče za lov ptic«. Od kod torej krajevno ime za Gumnišče pri Škofljici na Ljubljanskem barju: so imeli toliko žita, ali pa je bila okolica primerna za lov in so ptičarji tam vzdrževali svoja gumnišča ...?

»OBSERV. ORN. LJUBLJANA«. Število ujetih in obročkanih ptičev je počasi naraščalo, od 134 leta 1927 do 864 leta 1933. V teh letih so obročkali vsega skupaj 2.938 ptičev, ki so pripadali 60 vrstam. Za primerjavo: leta 2004 je bilo obročkanih 125.380 ptičev.

Prvi uspeh »observatorija« je bila najdba pisane penice (*Sylvia nisoria*), ki so jo obročkali 3. julija 1927, ponovno ujeli pa 28. junija 1928 na istem mestu na Ljubljanskem barju. Prva najdba, ki je sprožila veliko razprave med evropskimi ornitologi glede smeri selitve, je zadevala rjavega srakoperja (*Lanius collurio*). Tega so obročkali v Sloveniji, najden pa je bil v kraju Amalias na Peloponezu konec avgusta 1930 in je obroček nosil okoli dva meseca.

DEL PRIRODOSLOVNEGA MUZEJA

Ornitološki observatorij je imel ob ustanovitvi sedež v Narodnem muzeju v Ljubljani. Smrt dr. Janka Ponebška leta 1935 je hudo prizadela vsa ornitološka prizadevanja, saj je bil gonilna sila, tako na upravnem kot tudi strokovnem področju. Lokacija »observatorija« se je nekajkrat premestila, jeseni leta 1949 v Stožice, kjer so novo stavbo dogradili v letih 1953 do 1955.

Leta 1944 se je naravoslovni del Narodnega muzeja odcepil kot samostojni Prirodoslovni muzej Slovenije, ki od takrat do danes vključuje tudi ornitološko dejavnost. Ornitološki observatorij se je kasneje preimenoval v Ornitološki zavod, nato v Ornitološki oddelek, kasneje v Kustodiat za ornitologijo Prirodoslovnega muzeja Slovenije. Leta 2002 se je združil v enotni Kustodiat za vretenčarje, v okviru katerega poteka obročkovanje dejavnost kot Slovenski center za obročkanje ptičev (SCOP). Kot večina držav po svetu, ki imajo vzpostavljene državne centre za obročkanje ptičev, se povezuje v skupno organizacijo EURING (European Union for Bird Ringing). Slovenski obročki nosijo napis »LJUBLJANA SLOVENIJA« in tekočo številko.

Do danes je obročkovanje dejavnost močno napredovala. Leta 1973, v času vodenja Iva A. Božiča,

Obročkanje **KOSA** (*Turdus merula*)

foto: **Dare Šere**

Danes se vse bolj uporablja napredne tehnike označevanja ptic, kot so barvni obročki in različne sledilne naprave.

S sledilnimi napravami so bili opremljeni tudi **VRANJEKI** (*Phalacrocorax aristotelis*) v Sloveniji.

foto: Lado Brišar

so se začele uporabljati najlonske mreže, lov na limanice je bil prepovedan. Od leta 1980 do 2011 sta bili formalni vodji Janez Gregori in kasneje dr. Boris Kryštufek, Dare Šere pa je bil koordinator obročkanja. Leta 1994 je Dare Šere pripravil zvočni posnetek za privabljanje ptičev v bližino mrež (tako imenovani nočni efekt), kar se je izkazalo kot zelo učinkovito. Od začetka delovanja obročkovaške dejavnosti do leta 2001 so se podatki vpisovali in zbirali na posebnih formularjih. Na pobudo Dareteta Šereta sta že leta 1984 Dušan Žagar in Mojmir Štangelj pripravila računalniški program za prikaz najdb, izračun razdalje in smeri selitve. Z uvedbo PC-jev ga je dr. Tomi Trilar nadgradil leta 1988. Leta 2000 je Prirodoslovni muzej Slovenije dal Matjažu Černili izdelati sodobnejši program za vnos in obdelavo podatkov o obročkanih ptičih, kar je predlagal Dare Šere. Leta 2008 pa sta Matjaž Černila in Dare Šere naredila nov program, ki omogoča izris najdb obročkanih ptičev v geografskem prostoru.

KAR 93 OBROČKOVALCEV

Posebno poglavje je izdelava obročkov. Bilo je mučno ročno delo, ki so ga na začetku opravljali celo zaporniki. Ko pa se je poraba začela bližati številki 100.000, ročno delo ni bilo več mogoče. Od leta 1985 so izdelovali obročke na Švedskem,

Leta 1987 je bila pri Vrhniku osnovana stalna **OBROČKOVALSKA POSTAJA**. Obročkanje je potekalo nepretrgoma in ves dan, od srede julija do konca oktobra, in v polni meri je delovala do leta 2004 (Vrhnika, 25. 7. 2003).

foto: Dare Šere

Limanice so vitki poganjki kaline (*Ligustrum vulgare*), namazani s »ptičjim limom«. Lepila niso kuhali iz jagod bele omele (*Viscum album*), kot večkrat slišimo, ampak ohmelja (*Loranthus europaeus*), ki raste na hrastih. Bela omela zadrži liste tudi čez zimo, ohmelju pa jeseni odpadejo in so lepo vidni rumenkasti plodovi. Iz bele omele skuhamo lepilo je bolj taka lepljiva čežana ...

po osamosvojitvi leta 1991 na njih piše poleg »LJUBLJANA« še »SLOVENIJA«. Od leta 2013 dalje obročke izdelujejo na Poljskem.

Leta 2015 je bilo (po podatkih SCOP) evidentiranih 93 zunanjih sodelavcev obročkovašev, vendar vsi ne morejo obročkati samostojno – delo usmerjajo bolj v posamezne skupine ptičev, med njimi pobreznike, sove in galebe itd. Poleg nameščanja obročkov mora obročkovelec pri ptiču ugotoviti, za katero vrsto gre, določiti njegovo starost in spol ter zapisati nekatere biometrične podatke (dolžino peruti in telesno maso). Vedno bolj se uporabljajo tudi barvni obročki za odčitavanje na daljavo.

Za odkrivanje skrivnosti kam in po kateri poti letijo ptiči, nanje nameščajo sledilne naprave, da lahko ob vsakem trenutku raziskovalci ugotovijo, kje so. Tako dobijo veliko dragocenih podatkov. Obročkanje pa ima še vedno svojo veljavo, vzporedno se zbira ogromno pomembnih biometričnih, fenoloških, populacijskih in ekoloških podatkov, pomembnih tudi v varstvu ptic. In ne nazadnje, obročkovašci so veliki zanesenjaki, ki pri svojem delu uživajo in jim to bogati kvaliteto življenja.

VABLJENI NA RAZSTAVO OB 90-LETNICI OBROČKANJA PTIC V SLOVENIJI

LJUBLJANA: Prirodoslovni muzej Slovenije, marec – november 2017

KOPER: Naravni rezervat Škocjanski zatok, november 2017 – maj 2018

Na razstavi je prikazan zgodovinski razvoj preučevanja ptic Slovenije in restavrirana umetnina Čebelarja iz leta 1710. Izveste pa tudi, kaj so slovenski obročkovašci ugotovili o selitvi slovenskih ptic v 90 letih neprekinjene dejavnosti obročkanja ptic v raziskovalne namene in kako poteka njihovo obročkovaško delo.

JANEZ GREGORI je diplomiral na oddelku za biologijo na Biotehniški fakulteti v Ljubljani kot profesor biologije. Služboval je na Zavodu SRS za varstvo narave v Ljubljani, učil v OŠ Mojstrana in Kranjska Gora, od leta 1972 in do upokojitve leta 2008 pa je bil zaposlen kot kustos za vretenčarje v Prirodoslovnem muzeju Slovenije v Ljubljani. Njegovo delovno področje je bilo tudi varstvo narave. Imel je številna predavanja in objavil članke. Kot zoolog se je leta 1972 udeležil 4. jugoslovanske alpinistične himalajske odprave na Makalu, kjer je za muzejske potrebe zbiral ptiče in male sesalce ter njihove zajedavce. Privlači ga tudi uredniško delo, zato je leta 1979 začel urejati muzejsko glasilo *Scopolia*, ki ga ureja še danes. V pokoju uživa – na svojem domu v Podkorenu opazuje ptiče in pridno čebelari.

foto: Dare Šere

DOLINA REKE SOUSS V OSREDNJEM MAROKU

// Franc Janžekovič, Cătălin-Răzvan Stanciu, Boris Kryštufek

Polpuščavsko in gosto poseljeno pokrajino smo obiskali septembra 2016 z namenom preveriti pojavljanje in razširjenost ščetinaste veverice (*Euxerus erythropus*). Na severozahodu Afrike v dolini reke Souss med Agadirjem in Taroudantom živi edina palearktična populacija te veverice, ki je v podsaharski Afriki sicer pogosta in splošno razširjena. Življenjsko okolje veverice je omejeno na peščena tla in prst, kjer izkoplje rove s premerom okrog 10 cm. V Maroku živi tudi sorodna vrsta, atlaška veverica (*Atlantoxerus getulus*), ki naseljuje skalnato podlago, zavetje pa najde med skalami. Ob intenzivnem popisovanju, ki je trajalo sedem delovnih dni, smo poleg obeh vrst veveric popisali tudi ptičjo favno.

Površina: **710.850 km²**

Št. prebivalcev: **33,8 milijona**

Št. ptic: **454 vrst,**
okrog 300 vrst gnezdilcev

Št. narodnih parkov: **11**

Naše izhodišče je bilo mesto Agadir, ki leži ob izlivu reke Souss v Atlantski ocean. To je sodobno, dinamično in hitro rastoče mesto, ki je v zadnjem desetletju skoraj podvojilo število prebivalcev. Danes jih šteje več kot 600.000. Med 17. in 19. stoletjem je bil Agadir, v Evropi znan kot Santa Cruz de Berbera, eno najpomembnejših pristanišč v tem delu Afrike. Trgovino so obvladovali najprej Francozi, nato pa Nizozemci in Angleži. Glavno uvozno blago je bilo orožje in tkanine, izvozno pa sladkor, vosek, baker, koža in usnje. Iz

OAZNA GRLICA (*Streptopelia senegalensis*)

foto: **Cătălin-Răzvan Stanciu**

Polpuščavsko podeželje v dolini Souss
foto: **Cătălin-Răzvan Stanciu**

Agadirja so v evropske menažerije in muzeje potovale tudi eksotične živali. Nekatere izmed njih, vključno z atlaško veverico, je flamski slikar Jan Brueghel starejši (1568–1625) videl v menažeriji nadvojvode Alberta Avstrijskega in njegove žene Isabelle v Bruslju. Upodobil jo je na sliki »Vstop živali v Noetovo barko«. Agadir je tako tipsko nahajališče atlaške veverice.

POLJEDELSTVO IN ARGAN

Dolina reke Souss je polpuščavska, vendar rodovitna pokrajina, kjer v ogromnih rastlinjakih gojijo banane, jabolka, korenje, čebulo in drugo sadje in vrtnine. Poljedelstvo je seveda mogoče ob izdatnem namakanju. Svojevrsten pečat krajini dajejo arganova drevesa (*Argania spinosa*). Vrsta je endemična na prepereli apnenčasti podlagi v tej dolini, kultivirana pa je tudi v drugih območjih Maroka. Prenese temperature do 50 °C. Čeprav drevesa rastejo daleč drugo od drugega in ne oblikujejo strnjenih drevesnih krošenj, Marokanci govorijo o arganovem gozdu. Iz semen stiskajo arganovo olje, ki je priznано v kulinariki in kozmetiki.

Dolina reke Souss v osrednjem Maroku povezuje Atlantik s Saharo. Pokrajina je polpuščavska, v njej pa so našli zadnje varno gnezdišče klavžarji (Geronticus eremita), kritično ogrožena vrsta ptice na robu izumrtja. Zaradi prehoda oceanskega k puščavskemu podnebjju je vrstni obrat ptičev hiter, morske vrste ptic hitro zamenjajo puščavske.

STIK PALEARKTISA IN AFROTROPISA

Po zoogeografski delitvi sveta sodi območje severne Afrike v Palearktično regijo, preostali del celine pa v Afrotropsko območje. V Maroku se prepletata ornitofavni obeh regij, saj je precej vrst afrotropskega izvora. Najpogostejši vrsti v dolini Souss sta čopasti (*Galerida cristata*) in španski škrjanec (*G. theklae*), ki smo ju srečevali na vsakem koraku. Prav tako smo povsod slišali ščebetanje čebelarjev (*Merops apiaster*). Prlivk (*Burhinus oedicephalus*) v puščavskem okolju nismo pričakovali. Tega pobrežnika smo v Evropi vajeni opazovati ob vodi, v dolini Souss pa smo pogosto videvali skupine več živali v senci arganovih dreves v polpuščavskem okolju.

Ob naseljih z značilnimi hišami z ravnimi strehami v obliki kock in obdanimi z visokimi zidanimi ograjami, ki se nadaljujejo v neprehodne žive meje iz opuncije in bodičastega grmovja, smo opazovali dve vrsti lastovk: kmečko (*Hirundo rustica*) in rdečo lastovko (*Cecropis*

EVRAZIJSKA PRLIVKA
(*Burhinus oedicephalus*)
foto: Cătălin-Răzvan Stanciu

BULBUL
(*Pycnonotus barbatus*)

foto: **Čătălin-Răzvan Stanciu**

SAHARSKI STRNAD (*Emberiza sahari*) v glavnem poseda po tleh. Zlahka ga prepoznamo po izraziti dvobarvnosti.

foto: **Čătălin-Răzvan Stanciu**

Seme, plod in vejica drevesa **ARGAN** (*Argania spinosa*)

foto: **Franc Janžekovič**

ŽAMETNA PENICA
(*Sylvia melanocephala*)

foto: **Čătălin-Răzvan Stanciu**

MAGHREBŠKA PODVRSTA SRAKE (*Pica pica mauritanica*) z značilno modro liso za očmi

foto: **Čătălin-Răzvan Stanciu**

ZANIMIVE VRSTE PTIC

afriška kotorna (*Alectoris barbara*),
španski škrjanec (*Galerida theklae*),
rjavoglavi srakoper (*Lanius senator*),
beloglavi kupčar (*Oenanthe leucopyga*),
žametna penica (*Sylvia melanocephala*),
mali hudournik (*Apus affinis*),
saharski drozgač (*Turdoides fulva*),
mejačica (*Cercotrichas galactotes*),
maroški pogorelček (*Phoenicurus moussieri*),
maghrebška sraka (*Pica pica mauritanica*)

aurica), pa tudi domače vrabce (*Passer domesticus*), zelence (*Chloris chloris*) in divje grlice (*Streptopelia turtur*). Pogoste so bile tudi vrste, ki jih pri nas ne poznamo, npr. bulbul (*Pycnonotus barbatus*), oazna grlica (*Streptopelia senegalensis*) in črni škorec (*Sturnus unicolor*). Reka Sous, ki oblikuje rodovitno istoimensko dolino, izvira v Atlasu in se izliva v Atlantik. Tako predstavlja postopnost klimatskih razmer od puščavskih na vzhodu do oceanskih na zahodu doline, posledica česar je hiter vrstni obrat ptičje favne. Na majhnem območju smo opazovali vrste, značilne za morsko obalo, npr. vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis*) ter rumenonoge (*Larus michahellis*) in rjave galebe (*Larus fuscus*), vrste grmišč, npr. bulbula in žametno penico (*Sylvia melanocephala*), in puščavske vrste, kot sta saharski strnad (*Emberiza sahari*) in oazna grlica.

ZADNJE ZATOČIŠČE ZA KLAVŽARJE

V zahodnem Maroku sta ob atlantski obali dve zavarovani območji. V Narodnem parku Sous-Massa, južno od Agadirja, gnezdi ogrožena vrsta ptice – klavžar. Zunaj gnezditvenega obdobja se klavžarji včasih premaknejo nekaj deset kilometrov severneje v Narodni rezervat Tamri. Na poti po obalni cesti od Agadirja do Essaouiri, ki vodi skozi ta rezervat, smo imeli izjemno srečo. Preletela nas je jata klavžarjev in pristala pred nami. Ptiči so se razkropili in pričeli z intenzivnim iskanjem hrane. Z dolgimi kljuni so stikali po razpokah v skalnatih tleh in grmičkih ter pobirali in požirali manjše grizljaje, med drugim tudi polžje hišice. Ljudi so očitno vajeni in kljub naši radovednosti in fotografiranju niso kazali posebne previdnosti. Seveda nismo silili preblizu. V IUCN-ovem Rdečem seznamu ima klavžar zaskrbljujočo oznako kri-

KLAVŽARJI
(*Geronticus eremita*)
med prehranjevanjem
foto: Cătălin-Răzvan Stanciu

Cătălin Stanciu in Boris Kryštufek sprašujeta domačina, ali v njegovem domačem okolju živi ščetinasta veverica, ki jo poznajo pod imenom »sinjab«.
foto: Franc Janžekovič

ŠČETINASTA VEVERICA
(*Euxerus erythropus*)
foto: Cătălin-Răzvan Stanciu

tično ogrožene vrste. Po podatkih organizacije BirdLife International je leta 2014 v Maroku gnezdilo 115 parov, celotna populacija pa je ocenjena na 524 osebkov in je stabilna.

ENDEMIČNE VRSTE

Na severozahodnem robu afriške celine živi več endemičnih ptičjih vrst. Najbolj vpadljiva je seveda maghrebška sraka (*Pica pica mauritanica*), dejansko podvrsta v Evropi splošno razširjene vrste. Podobno kot pri nas tudi maghrebške srake živijo skupaj z ljudmi v naseljih, velikanska gnezda pa gradijo na arganovih drevesih. Prepoznamo jo po kovinsko modri lisi takoj za očmi. Po gorovju Atlas sta dobili slovensko ime dve endemični vrsti, atlaška žolna (*Picus vaillantii*) in atlaška penica (*Sylvia deserticola*). Iz družine pogorelčkov ima

maroški pogorelček (*Phoenicurus moussieri*), ki je prav tako endemična vrsta, podobno ekološko nišo kot naša šmarnica (*P. ochruros*); opazovali smo ga na podeželskih stavbah.

POPIS ŠČETINASTE VEVERICE

Preverjanje pojavljanja veveric in ocena velikosti njene populacije sta potekala na celotnem območju njene domnevne razširjenosti s površino okrog 170 km². Neposrednih opazovanj ščetinastih veveric nismo zabeležili veliko, saj so se zaradi nezaupljivosti takoj umaknile v zavetje podzemnega rova, zato pa je popisovanje njihovih vhodov v brloge šlo toliko lažje. Ker je bil popis veveric zato dokaj enostaven, smo izkoristili ponujeno prilžnost in opazovali, občudovali in fotografirali pester ptičji svet severozahoda afriške celine.

KOSCU NA BARJU GRE VELIKO SLABŠE, KOT SMO MISLILI DOSLEJ

// Tomaž Jančar

Popisi na **LJUBLJANSKEM BARJU** v letu 2016 so razkrili, da so travniki, primerni za kosca (*Crex crex*), ostali večinoma le še na območjih rednih poplav, kjer je intenziviranje težavnejše. Kosci so s tem stisnjeni v ekološko past.
foto: **Peter Legiša**

Do nedavnega smo verjeli, da o koscu (*Crex crex*) vemo veliko. Tudi v Sloveniji. Le redkim vrstam ptic smo posvečali toliko pozornosti kot njemu. Na mnogih območjih Natura 2000 že drugo desetletje opravljamo vsakoletne popise te ogrožene vrste. Nenazadnje smo pred desetletjem varstvu kosca posvetili enega prvih LIFE-projektov v državi. A zadnja leta se vrstijo nova presenečenja.

ZAČASNI RAZMAH KOSCA NA NEKDANJKIH SOVJETSKIH KOLHOZIH

Ko smo se v devetdesetih letih pri nas začeli intenzivneje ukvarjati s koscem, so v večjem delu Evrope njegove populacije naglo upadale. Vrsto so zato uvrstili na globalni Rdeči seznam ogroženih ptic. Od takrat gredo trendi po Evropi v dve smeri. V zahodnem delu je stanje še naprej slabo, v nekdanji Sovjetski zvezi pa je zaradi razpada kolektivnega kmetijstva in obsežnega opuščanja kmetovanja vrsta doživela pravi razcvet. Trenutno se Rusom in Ukrajincem ne spleča kmetovati, saj so svetovni trgi prepolni poceni hrane iz subvencionirane proizvodnje v Evropski uniji, ZDA in še kje. Na nekdanjih kolhoznihih njivah se zdaj bohotijo travniki.

Novejša odkritja kažejo, da se kosci premikajo na velike razdalje, znotraj ene gnezdilne sezone do 1500 km. Normalno je, da samec kosca prvo leglo zaplodi na enem območju, drugega pa več 100 km stran, saj so izvrstni letalci. V eni noči lahko premagajo neverjetnih 800 km.

Ker je koscev v vzhodni Evropi trenutno veliko in se premikajo daleč, v srednji Evropi hitro najdejo vsa travišča, primerna za gnezditve. A s tem so povezani trije veliki problemi. (1) V Evropi je vse manj ekstenzivnih travnikov, ki jih kosci še prepoznajo kot gnezditveni življenjski prostor. Koscem torej zmanjkuje prostora. (2) Ko koscev vendarle najde primeren travnik, seveda ne more vedeti, kdaj ga bodo pokosili. Zato se v večini primerov gnezditve zaradi prezgodnje košnje slabo konča. (3) Za kosce ugodne razmere v postsovjetskih prostranstvih ne bodo trajale v nedogled. Zemljišča se počasi zaraščajo in bodo prej ali slej prešla v gozd. Še bolj verjetno pa je, da se bo svetovni trg subvencionirane hrane zrušil in bodo Rusi spet zagnali traktorje ter nekdanje njive ponovno zorali. Potem kosci k nam ne bodo imeli več od kod prihajati. Naše populacije pa so verjetno marsikje ponorne. Še precej bolj, kot smo mislili doslej.

PLANINSKO POLJE BOLJ PRIVLAČNO OD BARJA

Od leta 2013 se trudimo bolje razumeti, kako zgodnja košnja pri nas vpliva na možnosti za uspešno gnezditve koscev. Lani smo popis pokošenosti travnikov ponovili na Ljubljanskem barju, prvič pa tudi na Planinskem polju. Na obeh območjih smo konec maja in prve dni junija imeli tudi popise koscev še pred razmahom prve košnje.

Rezultati so bili diametralni! Na Barju smo popisali le 88 koscev - še nikoli tako malo. Na Planinskem

polju pa kar 40 – še nikdar tako veliko. Ko primerjamo rezultate, je treba imeti pred očmi velikost obeh območij: SPA Ljubljansko barje je kar 12-krat večje od Planinskega polja! Na Barju je stanje torej porazno. Travnikov je sicer še veliko, a so večinoma že tako intenzivni, da jih kosci niti ne prepoznavajo več kot svoje življenjsko okolje. Ne moremo se izgovarjati, da je bilo lani za kosce slabo leto in jih je bilo pač manj kot prejšnja leta. Sočasni popis na Planinskem polju dokazuje, da so kosci prišli, če so le imeli kam. Videti je, da vsakoletna ojezeritev Planinskega polja ne omogoča pretiranega intenziviranja, zato so travniki tam za to vrsto še zelo privlačni. Na Planinskem polju smo lani popis koscev opravili približno dva tedna prej kot ponavadi, že konec maja. Že na prvi pogled je bilo v času popisov pokošanih dosti manj travnikov kot druga leta. Ponuja se zaključek, da je rekordno število koscev na Planinskem polju treba pripisati zgodnejšemu popisu, ko jih košnja še ni pregnala.

IZGUBE ZARADI ZGODNJE KOŠNJE NA PLANINSKEM POLJU VEČJE

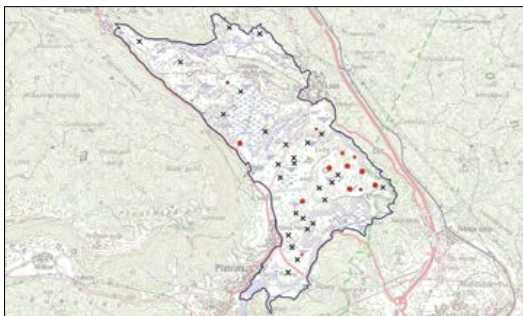
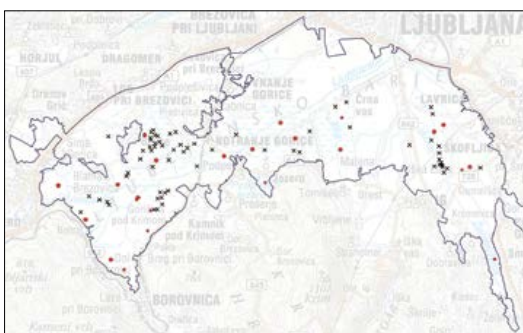
Travniki na Planinskem polju so za kosce torej še vedno privlačni. A kaj, ko jih večinoma pokosijo prezgodaj. Ob tretjem popisu pokošnosti okoli 10. julija je bilo nepokošenih samo še 24 % travnikov, kjer so konec maja peli kosci. Pri več kot treh četrtinah tamkajšnjih koscev so bila torej legla ali mladiči uničeni s prezgodnjo košnjo.

Na Ljubljanskem barju je bila situacija povsem drugačna. Vreme na Barju je bilo lani precej deževno, tako da je kmete zelo oviralo pri košnji in spravilu. Od maja do začetka julija je bilo samo eno petdnevno okno brez dežja. Košnja se je razmahnila šele po 4. juliju. Ob tretjem popisu pokošnosti, nekako 10. julija, je bilo na Barju nepokošenih še 54 % travnikov, kjer smo do začetka junija popisali pojoče kosce. Kazalo je torej, da je šlo koscem vreme na roke. Kljub temu, da smo lani na Barju popisali precej manj koscev kot leto prej (88 proti 126), je bilo takih, ki jih košnja ni prizadela, celo kar nekaj več (47 proti 39).

ŠE ENA EKOLOŠKA PAST

Čakalo nas je še eno zaskrbljujoče presenečenje. Zaradi pogostih in obilnih padavin so bili posamezni deli Barja dvakrat poplavljeni. Prvič sredi maja in drugič sredi junija. Poplave sicer niso bile zelo obsežne, poplavljenih je bilo nekaj manj kot 10 % površine Barja. A izkazalo se je, da je bila pod vodo večina najboljših predelov za kosca. Sredi junija je bilo poplavljenih kar 52 % travnikov, kjer smo konec maja in prve dni junija zabeležili pojoče kosce.

Kosci torej na Barju prepoznajo le še malo travnikov kot primerne za gnezditve. Med njimi je več kot pol takšnih, ki jih vsako leto prizadenejo poplave. Če so poplave sredi gnezditvene sezone, kot so bile lani, to za gnezditveni uspeh koscev pomeni pravo katastrofo.

Velika večina travnikov na Barju, kjer so v letu 2016 peli kosci, je bila sredi junija bodisi prezgodaj pokošena bodisi poplavljena (križci). Le tu in tam kak kosci so imeli možnost uspešne gnezditve (rdeče pike).

Na Planinskem polju so travniki še zelo dobro ohranjeni in zato zelo privlačni za kosce. A kaj, ko jih je večina pokošena prezgodaj (križci).

Ali če povemo drugače: na Barju so dobri ekstenzivni barjanski travniki ostali večinoma le še tam, kjer jih je bilo najtežje uničiti z intenziviranjem. Ostalo jih je le še malo in še ti za kosce v mokrih letih pomenijo ekološko past.

Ko smo združili podatke o pokošnosti in o poplavljenosti, smo dobili zares žalostno sliko. Lani je bilo na Barju samo 20 koscev, ki jih pred 10. julijem ni prizadela ne poplava ne košnja.

Travniki in kosci na Barju so vse bolj le še privid. In to dvakratni privid. Večina travnikov za vrsto sploh ne pomeni več gnezditvenega življenjskega prostora. Tisti vse bolj redki za kosca uporabni travniki pa so pogosto le še ekološka past, kjer jim legla uničijo bodisi prezgodnja košnja bodisi poplave.

KOSCI so se v evolucijski zgodovini odlično prilagodili gnezdenju na travnikih. A njihov svet se je v dvajsetem stoletju dramatično spremenil. Ali bomo znali ohraniti zadnje kotičke v državi, kjer še imajo možnost za uspešno gnezditve?

foto: **Miran Krapež**

DNEVNI METULJI V NARAVNEM REZERVATU IŠKI MOROST

// besedilo in fotografije: **Tatjana Čelik**

IŠKI MOROST ima status naravnega rezervata zaradi ohranjenih ekstenzivno gospodarskih mokrotnih travnikov.

"**M**orost spomladi praznuje z vodo in se spominja jezerskih časov." Tako Ljubljansko barje nekoliko z nostalgijo v enem stavku opiše slovenski pesnik in domačin, Peter Semolič, v svoji pesniški zbirki Barjanski ognji. Prostranost mokrotnih barjanskih travnikov, ko se skrivaš v opazovalnici za ptice ali očarano in nemo stojiš v njihovih neдрjih, kjer se je v davnih časih pretakala reka Iška in hrbet Krima v ozadju – to je ena najlepših podob Iškega morosta, kjer še lahko opazujemo vlagoljubne prebivalce nekdanj obsežnih mokrotnih travnikov barjanske ravnice. Iški morost ima v srcih slovenskih ornitologov posebno mesto, saj je zavarovano območje, s katerim upravlja DOPPS. In tu lahko ljubitelji letečih draguljev srečamo kar dobro polovico vseh vrst dnevnih metuljev, ki se pojavljajo na Ljubljanskem barju.

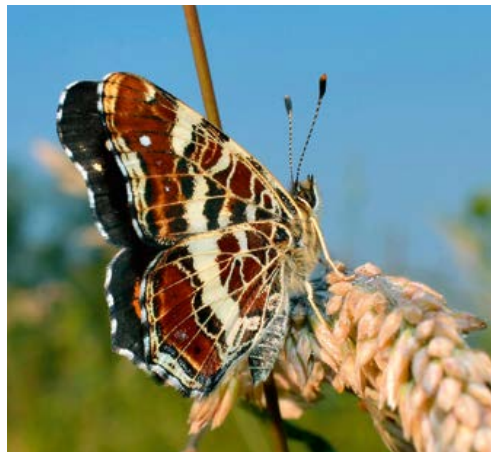
Še pred šestimi leti je na Iškem morostu živel eden najbolj ogroženih dnevnih metuljev v Evropi

Območje, veliko 63 ha, ki leži dober kilometer severno od naselja Brest na Ljubljanskem barju, je 13. decembra 2008 postalo ožje zavarovano območje, naravni rezervat v okviru novo ustanovljenega Krajinskega parka Ljubljansko barje. Ta prestižni status si je Iški morost poleg še petih naravnih rezervatov in devetih naravnih spomenikov znotraj meja Krajinskega parka Ljubljansko barje zaslužil kot območje najbolj ohranjenih travniških življenjskih okolij. To je bil čas, ko so se

MOČVIRSKI LIVADAR (*Brenthis ino*) je vezan na visoka steblikovja z brestovolistnim osladom, s katerim se hranijo gosenice.

KOPRIVOV PAJČEVINAR (*Araschnia levana*) je med dnevnimi metulji v Sloveniji edina vrsta, katere spomladanski metulji se po obarvanosti kril izrazito razlikujejo od tistih, ki se pojavljajo poleti.

BARJANSKI OKARČEK (*Coenonympha oedippus*), eden najbolj ogroženih evropskih dnevnih metuljev, je izginil z Iškega morosta.

na Ljubljanskem barju že dogajale velike, za stanje biotske pestrosti zelo negativne spremembe na nekoč obsežnih, ekstenzivno gospodarjenih travniških površinah. To so bile spremembe v smeri intenziviranja rabe, npr. košnja večkrat v letu na celotni površini travnika, baliranje pokošene trave v plastično folijo, uporaba gnojil, preoravanje travnikov v njive, intenzivna paša goveda, požiganje travišč, širjenje in poglobljanje hidromelioracijskih jarkov ter odkopavanje in nasipavanje materiala na travnike. Takrat so se na močvirnih travnikih Iškega morosta pojavljali še zadnji primerki ene od najbolj ogroženih vrst med dnevnimi metulji v Evropi, barjanski okarčki (*Coenonympha oedippus*).

V zadnjih nekaj letih pred izumrtjem populacije se je njeno bivališče pokosilo vsako leto v celoti, vendar kljub pozni košnji (julij-september) populacija zaradi premajhne številčnosti ni imela možnosti preživetja. To je namreč obdobje, ko na travnikih ne letajo več metulji, ampak na listih trave modre stožke in nekaterih nizkorastočih vrst šašev že domujejo jajčeca ali mlade gosence. Za te razvojne stadije košnja pomeni smrtno grožnjo, saj se ne morejo umakniti pred traktorsko kosilnico, s hitrim spravilom pokošene biomase pa se jih odstrani s travnika. V topli jeseni se namreč mlade gosence hranijo vse do novembra na višini zeliščne vegetacije, ki se sicer pokosi. Žal smo prepozno prišli do spoznanja, da bi morali izvajati mozaično košnjo, kar pomeni vsako leto pokositi le največ polovico bivališča. Od leta 2012, ko smo v Iškem morostu začeli z rednim spremljanjem stanja dnevnih metuljev, barjanskega okarčka nismo več opazili.

KAR 55 VRST DNEVNIH METULJEV

Redno spremljanje prisotnosti in številčnosti vrst dnevnih metuljev v NR Iški morost poteka v okviru evropske mreže monitoringa metuljev, ki jo koordinira organizacija za varstvo evropskih dnevnih metuljev – Butterfly Conservation Europe, v Slove-

niji pa Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije, ki se je v mrežo vključilo leta 2007. S popisi, ki jih opravljamo vsako leto od aprila do septembra in potekajo po vseh življenjskih okoljih naravnega rezervata, smo doslej zabeležili 55 vrst (seznam je na spletni strani revije Svet ptic), kar je dobra polovica vseh vrst dnevnih metuljev, ki so bile na Ljubljanskem barju opažene v zadnjih 25 letih. Med dnevnimi metulji, ki se pojavljajo v Iškem morostu je kar osem vrst z Rdečega seznama metuljev Slovenije.

OHRANJENI MOKROJNI TRAVNIKI

Med osmimi ogroženimi vrstami jih je šest značilnih prebivalcev ekstenzivno gospodarjenih mokrotnih travnikov na revnih, slabo hranljivih tleh, ki obsegajo večji del rezervata in naravovarstveno pomenijo največjo vrednost. Od teh lahko najpogosteje srečamo srebrno lesketajočega močvirskega kosmičarja (*Carcharodus floccifera*), zlato-rdečega močvirskega cekinčka (*Lycaena dispar*) in rjavo-oranžnega močvirskega pisančka (*Melitaea diamina*). Prvi dve omenjeni vrsti sta v Sloveniji tudi zavarovani. Dve ogroženi vrsti pa nista značilnici vlagoljubnih travnikov. Prva je primorski belin (*Pieris manni*), toploljubna vrsta, ki se občasno seli in je v Sloveniji pogosta le na Primorskem. V Iškem morostu je bila opažena le leta 2012. Druga je mali spreminjavček (*Apatura ilia*), ki je ekološko vezan na obvodna topolovja in vrbovja, v območju rezervatu pa smo ga na skrajnem zahodnem delu ob reki Iški opazili šele leta 2016.

Poleg ogroženih vrst so pogostejše vrste mokrotnih travnikov še take, ki se sicer lahko pojavljajo tudi na bolj suhih ali na zmerno gnojenih in večkrat letno košenih travnikih, vendar jim pozno košeni in negnojeni travniki v Iškem morostu omogočajo izpeljavo celotnega življenjskega cikla od jajčeca do metulja, nekaterim celo večkrat v letu. Taki so npr. lastovičar (*Papilio machaon*), navadni pisanček (*Melitaea athalia*) in slezovček (*Pyrgus malvae*) ter

DNEVNI PAVLINČEK (*Aglais io*) je eden od znanilcev pomladi, saj zimo preživi v stadiju metulja.

MOČVIRSKI KOSMIČAR (*Carcharodus floccifera*) značilna vrsta mokrotnih travnikov Iškega morosta.

SREBRNI TRATAR (*Boloria selene*) je ogrožena vlagoljubna travniška vrsta.

MOČVIRSKI CEKINČEK (*Lycaena dispar*) je med dnevnimi metulji edina Natura 2000 kvalifikacijska vrsta, ki živi v območju rezervata.

Pisani svet metuljev se niza od mokrotnih travnikov prek mejic do ostankov poplavnega gozda.

oba okarčka (*Coenonympha pamphilus*, *C. glycerion*). Ti travniki so tudi vir nektarja za selivce, npr. modrega marogarčka (*Leptotes pirithous*), osatnika (*Vanessa cardui*) in admirala (*V. atalanta*) ter druge dobre letalce, ki niso vezani na specifičen življenjski prostor, npr. dnevnega pavlinčka (*Aglais io*) in malega koprivarja (*Aglais urticae*).

SESTOJE VISOKIH STEBLIK OGROŽAJO TUJERODNE VRSTE

Kjer prevladujejo visoki šaši in drugo visoko steblikovje, predvsem brestovolistni oslad (*Filipendula ulmaria*), je bil v preteklih letih zelo pogost močvirski livadar (*Brenthis ino*), v zadnjih letih pa je številčnost te vrste močno upadla zaradi invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst, predvsem zlate rozge (*Solidago gigantea*, *S. canadensis*), ponekod tudi žlezave nedotike (*Impatiens glandulifera*). Predvsem prva je v sestojih visokega steblikovja začela prevladovati in izpodriva brestovolistni oslad, ki je v območju rezervata najpomembnejša hranilna rastlina gosenic močvirskega livadarja.

GRMIŠČA IN GOZD POVEČUJEJO PESTROST

Ob grmiščih, ki so domovanje precej manjšega števila vrst dnevnih metuljev kot ekstenzivni mokrotni travniki, lahko najpogosteje opazimo citrončka (*Gonepteryx rhamni*), svetlega krhlikarja (*Celastrina argiolus*) in koprivovega pajčevinarja (*Araschnia levana*). Edina tipična gozdna vrsta v Iškem morostu je gozdni pegavček (*Pararge aegeria*), ki se pojavlja v ostankih poplavnega gozda v SZ delu rezervata.

PET LET SPREMLJANJA STANJA

Popise dnevnih metuljev v Iškem morostu izvajamo šele pet let, kar je prekratek čas za realno oceno trenda številčnosti vrst in njihovih populacij ter za opredelitev vseh okoljskih dejavnikov, ki vplivajo na pestrost favne dnevnih metuljev v rezervatu. Kljub temu, da število vrst in osebkov med leti niha, lahko iz zbranih podatkov vsaj zelo grobo ovrednotimo spremembe v številčnosti in vrstni pestrosti dnevnih metuljev. Izpostaviti velja dve bistveni ugotovitvi: (1) Mokrotni travniki Velikih in Malih delov so še vedno ugoden življenjski prostor za večino ogroženih vlagoljubnih travniških vrst dnevnih metuljev, (2) največji upad so doživele vrste, vezane na sestoje visokih steblik, in ostale travniške vrste, ki so se pojavljale na pionirskih površinah, nastalih z odstranjevanjem grmovja pred desetimi (Vrbovski deli) oz. štirimi leti (Veliki deli), danes pa na njih prevladuje invazivna zlata rozga. Več podrobnosti o rezultatih spremljanja stanja pa si lahko preberete na spletni strani revije Svet ptic.

Na izkušnjah in novih spoznanjih se učimo, zato se na DOPPS-u skupaj s strokovnjaki iz nekaterih bioloških inštitucij prizadevamo z novo pridobljenim znanjem izboljšati stanja teh površin v smeri zmanjševanja obstoječih sestojev invazivnih rastlinskih vrst in njihovega nadaljnega širjenja. Pestra združba domorodnih vrst rastlin pomeni tudi pester živalski svet. Brez njiju pa človek na tem planetu ne more preživeti.]

Literatura:

- ČELIK, T. (2013): Supplements to the Atlas of butterflies Lepidoptera: Rhopalocera of Slovenia. – *Hacquetia* 12 (2): 55–94.
- URADNI LIST RS (112/2008): Uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje. – Uradni list Republike Slovenije z dne 28. 11. 2008: 14681–14690.
- VEROVNIK, R., REBEUŠEK, F., JEŽ, M. (2012): Atlas dnevnih metuljev (Lepidoptera: Rhopalocera) Slovenije. – Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju: 456 s.

MOČVIRSKI PISANČEK (*Melitaea diamina*) je vezan na mokrotne predele z dvodomno špajko (*Valeriana dioica*), ki je hranilna rastlina gosenic.

MALI SPREMINJAVČEK (*Apatura illa*) potrebuje obvodne sestoje vrb in topolov.

MODRI MAROGARČEK (*Leptotes pirithous*) je selivec iz Sredozemlja, ki je v Sloveniji pogostejši le na Primorskem.

SNEŽNE SOVE PREMAGUJEJO NEVERJETNE RAZDALJE

// Asim Krdžalić

Odrasle **SNEŽNE SOVE** (*Nyctea scandiaca*) so izredno teritorialne. Samica sedi na jajcih, samec v bližini pa straži in varuje prigarano ozemlje. V ugodnih razmerah z dovolj plena lahko vzredijo veliko leglo (6-10 mladičev različnih starosti), kar je pozitivna posledica vztrajnega iskanja ozemlja z veliko lemingi.

foto: iStock

Snežne sove (*Nyctea scandiaca*) gnezdijo v arktični tundri Aljaske, Kanade in Evrazije, med leti pa so opažene tudi na znatno južnejših lokacijah. Sposobnost selitve osebkov na velike razdalje v okolja, kjer jih običajno ne najdemo, je značilna prilagoditev nekaterih specialistov, ki živijo in se razmnožujejo v okolju z zelo nestalnimi viri hrane. Kot eden izmed glavnih zračnih plenilcev tundre se je snežna sova v času gnezditvene sezone specializirala za lov na leminge. Ti mali sesalci so znani po nihanju velikosti populacije skozi leta. Znanstvenike je zanimalo, kako se snežne sove, ki se pripravljajo na parjenje, odzovejo na nihanje številčnosti lemingov v različnih sezonah.

OZNAČEVANJE GNEZDEČIH SAMIC

Raziskovalci so v obdobju od marca do junija opazovali gibanje devetih označenih samic na Bylotovem otoku v Kanadi. Vse samice so ujeli v pasti na njihovem gnezdu po izvalitvi vsaj prvega mladiča in jih opremili s 30-gramskim satelitskim oddajnikom. Nobena izmed ujetih samic kasneje mladičev ni zapustila in spremljanje njihovega gibanja v obdobju naslednjih treh let ni pokazalo nikakršne ovire pri njihovem selitvenem ter razmnoževalnem uspehu.

DOBRE PREDPRIPRAVE SO TEMELJ RAZMNOŽEVALNEGA USPEHA

Označene sove so pri iskanju primerne teritorija potovale v daljših časovnih obdobjih (do 108 dni)

in tako vsako pomlad premostile velike razdalje (do 4.093 km). Povprečna razdalja med gnezdi posamezne opazovane samice med zaporednimi leti je znašala 725 km (od 18 do 2.224 km). Selitev samic na dolge razdalje na območja z vsaj zadovoljivim številom lemingov je tem prehranskim specialistom omogočila dolgotrajne selitve v okolja, neznatna zanje, in razmnoževanje tudi v letih, ko je bilo hrane malo. V letih z manj lemingi so sove »potovale« dlje in porabile več časa pri iskanju ustreznega gnezditvenega prostora, zato je bil tudi datum ustalitve kasnejši. Kljub vsemu so se snežne sove ustalile na območjih z relativno veliko številčnostjo lemingov, ki so jih našle po vztrajnem iskanju na račun svojih številnih telesnih prilagoditev. Njihova oblika peruti jim omogoča manjšo porabo energije in s tem daljše ohranjanje maščobnih zalog ter dlje trajajoč nemoten let. Snežne sove lahko uspešno zdržijo tudi večdnevni post. Ker imajo veliko telo, lahko na poti lovijo tudi večji plen, kot so zajci, kunci, veverice in svizci.

Snežna sova igra ključno vlogo v prehranskem spletu tundre. Na dan poje od tri do pet lemingov (1600/leto), s čimer ublaži skokovito rast populacije plena na kontinentalni ravni in njihovo škodo na rastlinah.

VIR:

– THERRIEN, J.F., GAUTHIER, G., PINAUD, D., BÉTY, J. (2014): Irruptive movements and breeding dispersal of Snowy Owls: a specialized predator exploiting a pulsed resource. – *Journal of Avian Biology* 45: 536–544.

FAZAN

(*Phasianus colchicus*)

// Petra Vrh Vrezec, Al Vrezec

FAZAN (*Phasianus colchicus*) je vsejed, saj se hrani tako z živalsko kot rastlinsko hrano.

ilustracija: iStock

Fazan je tujerodna vrsta, ki je na našem ozemlju znana verjetno že več kot 2000 let. Na območje Evrope jo je namerno zanesel človek kot okrasno ptico in kasneje za potrebe športnega lova. S stališča naše narave pa je to vrsta, ki je ne bi pogrešili, če bi izginila na območju Slovenije in Evrope. In zakaj? Samo s pomočjo človeka lahko prostoživeča gnezdeča populacija fazana namreč preživi. Človek mu omogoča idealen življenjski prostor, zmanjšuje število njegovih plenilcev, dodaja nove osebkke ipd.

Kot mnoge druge invazivne tujerodne vrste, denimo siva podgana (*Rattus norvegicus*) ali koloradski hrošč (*Leptinotarsa decemlineata*), fazan na naših tleh ni sposoben vzpostavitve populacije, ki bi se obnavljala sama. Podobno kot tega nista sposobna kokoš (*Gallus gallus*) in pav (*Pavo cristatus*), ki sta v Evropo prišla približno istočasno kot fazan. Pa vendar, fazanje pojavljanje zunaj domačih dvorišč kljub vsemu ni nezanemarljivo in ga spremljajo spremembe v naravi, podobno kot je

to opaziti pri drugih tujerodnih vrstah, ki jih ljudje v vse večji meri prinašamo v naše kraje.

NAJPREJ SAMO OKRAS IN KULINARIČNA SPECIALITETA

Domovina fazana je Azija, od koder je poznanih prek 100 vrst in podvrst. Iz zgodovinskih zapisov je razbrati, da so ga iz Azije v Evropo prinesli že stari Grki. Prvi ga v svojih spisih omenja pisec antičnih komedij Aristofan leta 450 pr. n. št., ko pripoveduje o gojitelju fazanov v Atenah. V knjigi o živalih ga omenja tudi veliki Aristotel (384–322 pr. n. št.). Na ozemlje današnje Italije je fazane prinesel cesar Klavdij med letoma 41 do 54. Od tod naj bi se vrsta postopno razširila po Evropi, a kot kaže, ne na lastnih perutih in nogah, pač pa v naročju človeka.

Kdaj so pri nas naselili prve fazane, ni znano, zelo verjetno pa so ga pri nas gojili že stari Rimljani. Prvi zapis o njihovi gojitvi je iz okolice Celja iz časa cesarja Maksimiljana (1493–1514). Resneje so se z gojenjem fazanov verjetno začeli ukvarjati šele konec 19. stoletja, ko so odprli tudi lov nanj. Do druge svetovne vojne je število fazanov naglo naraščalo. O tem priča podatek Lovski zveze Slovenije, ko so leta 1938 odstrelili kar 9.925 fazanov.

Za fazana je značilna spolna dvočlnost (spolni dimorfizem) – samec se izrazito razlikuje od SAMICE (na sliki). Je večji, ima daljši rep in je bolj pisan od samice.

foto: Miran Krapež

Samec **MONGOLSKEGA FAZANA** (*Ph. c. mongolicus*), podvrste, ki se danes pri nas največ vloga
foto: Matej Vranič

Med vojno za fazana ni skrbel nihče, zato je njegovo število naglo upadlo, v nekaterih območjih je celo popolnoma izginil. Zanimanje zanj je naraslo takoj po vojni, ko se je odprlo več fazanerij. Skupna zmogljivost vseh fazanerij v Sloveniji je bila leta 1980 prek 100.000 vzgojenih fazanjih begavcev, od tega so v naravo spustili od 30.000 do 50.000 fazanov.

Sprva so fazane gojili le za okras in kot kulinarčno specialiteto predvsem na dvorih. Pravico do lova nanj so imeli le vladarji. Fazanerije so lahko upravljali le plemiči po kraljevi odobritvi. Z razširitvijo fazanerij pa je postal fazan splošna lovna divjad.

STALNICA ODPRTE KRAJINE

Fazan je izredno spreten tekač, ki izbira odprt in predvsem ravninski svet. Kar 95 % populacije pri nas živi na nadmorski višini pod 400 m. Živi predvsem na obdelanih kmetijskih površinah, travnikih z mejičami, pa tudi na zaraščajočih se pašnikih, sadovnjakih in na gozdnih obronkih. V Sloveniji po zadnjih ocenah gnezdi 9.000 do 13.000 parov, v Evropi pa je populacija ocenjena na 4 – 5 milijonov parov. Leti razmeroma hitro, a le na kratke razdalje v primeru pobega, večinoma pa živi na tleh. Je stalnica, ki se redko premakne kam dlje, zato je naravno širjenje vrste izjemno omejeno.

FAZAN JE V SLOVENIJI RAZŠIRJEN LOKALNO

Največ fazanov pri nas živi v severovzhodni Sloveniji, kjer se jih za potrebe lova tudi največ vloga. Sodeč po letnih načrtih lovsko-upravljaljskih območij od leta 2011 dalje vsako leto izpustijo v Sloveniji v naravo okoli 28.000 fazanov, navadno v razmerju 1:4 v korist samic. Večina teh ptic pa najverjetneje ne preživi enega leta. Lovske družine poleg rednega dodajanja ptic v populacijo skrbijo tudi za zimsko krmljenje, vzpostavitev primerne življenjskega prostora in zmanjšujejo številčnost plenilcev,

KITAJSKEGA FAZANA (*Ph. c. torquatus*), ki ga izdajata tanek ovratnik in siv hrbet, je danes v Sloveniji mogoče videti le še poredkoma, večinoma pa gre za križance z mongolskim fazanom.
foto: Alen Ploj

zlasti lisic (*Vulpes vulpes*). V naravi se fazan sicer razmnožuje, a je njegov obstoj brez pomoči človeka vprašljiv. V zahodni Sloveniji so manjša območja razširjenosti fazana med Kopro in Portorožem in v okolici Gorice, kjer se letno vloži le okrog 1.000 osebkov. Po Gorenjski se razdrobljeno pojavljajo le še posamezni pari, ali pa je popolnoma izginil. V osrednji Sloveniji ga najdemo v Žužemberku na Dolenjskem in na Ljubljanskem barju. Danes ga več ne beležimo na Kočevskem in v okolici Novega mesta. Izginjanje je verjetno odsev manjšega vlaganja vrste v naravo. Fazan je sicer izjemno pestra vrsta s kopico prepoznanih podvrst in v Sloveniji so vlagali vsaj tri. Sprva so v začetku 20. stoletja vlagali bakrenega fazana (*Ph. c. colchicus*), pri katerem je samec brez belega ovratnika in z rdečim hrbtom, a ga danes pri nas ne najdemo več. Kasneje so začeli vlagati kitajskega fazana (*Ph. c. torquatus*), katerega samec ima bel ovratnik in siv hrbet in ga danes srečamo le še poredkoma. Danes pa vlagajo večinoma mongolskega fazana (*Ph. c. mongolicus*). Samec te podvrste ima širok bel ovratnik in rdeč hrbet. Podvrste se med seboj križajo. Nekatere lovske družine vlagajo tudi melanistične fazane (poznane kot oblika *tenebrosus*). Ta samec je skoraj popolnoma črn. Razlike pri samicah pa so manj očitne.

PRIKRITO TEKMOVANJE Z JEREBICAMI

Vnašanje tujerodnih vrst ali njihovo širjenje je že v mnogih primerih pokazalo negativne vplive na okolje in predvsem na domorodne vrste zaradi plenjenja, tekmovalnosti, vnosa bolezni itd. To se je pokazalo tudi pri fazanu, ki je vsaj eden izmed vzrokov za drastični upad populacije jerebice (*Perdix perdix*). Ugotovili so namreč, da gre med vrstama za prenos bolezni, zlasti zajedavca gliste vrste *Heterakis gallinarum*. Fazan je starodavni gostitelj gliste, zato je ob infekciji skoraj neprizadet, medtem ko je okužba z glisto pri jerebici usodna. Čeprav so skušali jerebico reševati z dodatnimi vlaganji ptic, pa so bili ti naporji vselej neuspešni. Poleg tega fazan prek tekmovanja in učinka plenjenja na jerebico vpliva še dodatno, kar pa še ni docela raziskano in verjetno tudi ne bo, saj je populacija jerebice pri nas že skoraj v popolnosti zdesetkana.

VODA, VIR ŽIVLJENJA

V naravoslovni fotografiji je poleg fotografskega znanja zelo pomembno poznavanje naravoslovja kot takega. Poznavanje življenjskih okolij živih bitij je za uspeh pri fotografiranju lahko bistvenega pomena. Voda kot eden nepogrešljivih elementov življenja in pomemben življenjski prostor omogoča, da tu najdemo pestrost živali in veliko ponudbo različnih motivov.

KOZAČA (*Strix uralensis*), **ČRNOVRATI PONIREK** (*Podiceps nigricollis*), **POVODNI KOS** (*Cinclus cinclus*)

Fotografiranje narave je poleg osebnega užitka tudi eden izmed načinov, kako približati širši skupnosti potrebo za ohranitev naravne pestrosti.

MARJAN ARTNAK

IZOBRAZBA: lesni tehnik // ZAPOSILITEV: Lesart d.o.o.

O FOTOGRAFIRANJU: Fotografija mi je bila najprej hobi, s katerim se ukvarjam že od srednješolskih dni, in se je kasneje spremenila v strast in ljubezen. Klub temu, da fotografiram vse mogoče motive, pa mi je v največji užitek fotografiranje v naravi. Narava me izpolnjuje in mi ob fotografiranju hkrati odkriva svoje skrivnosti.

Portret fotografa (foto: Elvis Rajšel)

NIKOLAAS TINBERGEN

POSKUS POTRJUJE
SPOZNANJA IZ OPAZOVANJ

// Kazimir Tarman

NIKOLAAS TINBERGEN

Rojstvo: 15. april 1907 (Haag, Nizozemska)

Smrt: 21. december 1988 – 81 let (Oxford, Anglija)

Starši: Jeannette Eek, Dirk Tinbergen

Nagrade: Nobelova nagrada za fiziologijo ali medicino (1973)

Leta 1973 so trije zoologi, Avstrijca Karl von Frisch in Konrad Lorenz ter Nizozemec Nikolaas Tinbergen, prejeli Nobelovo nagrado za fiziologijo in medicino, za odkritja na področju živalske etologije. Zapis o Lorenzu ste lahko prebrali v naši reviji lani, tokrat se bomo spomnili Nikolaasa Tinbergna.

MLADOST IN ŠOLANJE

Nikolaas Tinbergen se je rodil v Haagu na Nizozemskem 15. aprila 1907 kot tretji od petih otrok v srečni in urejeni družini. Oče Dirk je bil gimnazijski profesor materinščine in zgodovine, delovno zavzet in zvedav človek, mati Jeannette Eek pa topla in

Samica **SREBRNEGA GALEBA** (*Larus argentatus*) daje prednost velikemu lesenemu modelu jajca pred prvim jajcem, pegastemu jajcu pred belim oz. nepegastim, okroglemu pred oglatim in velikemu pred majhnim. Med vidnimi dražljaji sta pomembna velikost in oblika.

foto: iz N. Tinbergen: *Tiere un ihr Verhalten*, 1976

čustvena osebnost. Šola je Nikolaasa dolgočasila. Veliko radovednost pa so mu vzbujala opazovanja živali. V akvariju na domačem vrtu je gojil ribice zete (*Gasterosteus aculeatus*). Njihovo spomladansko spolno vedenje in graditev gnezd sta v njem izzivala mnoga vprašanja. Rad je pohajal po bližnjih peščenih plažah in obalnih sipinah ter zalezoval jate galeb. Stikal je po rekah, tedaj še polnih življenja. Njegove naravoslovne dejavnosti je cenil učitelj prirodopisa in mu naložil skrb za šolske morske akvarije. Dostop do knjižnice mu je odprl nova obzorja ob prebiranju del dveh nizozemskih naravoslovcev, Elija Heimansa in Jacobusa Pietra Thijssseja.

TEŽKA ODLOČITEV

Študij biologije, kot se je tisti čas predavala na univerzi v Leidnu, je zavračal. Po nasvetu dveh profesorjev, očetovih prijateljev, ga je oče poslal k Thienemannu, ustanovitelju in direktorju znane opazovalnice ptičjih selitev Rossitten v Kurskem zalivu na Baltskem morju. Na pohodih po kurskih sipinah s fotografom Rudyjem Steinerjem in njegovo ženo se je srečal z množičnimi jesenskimi selitvami ptic. Bilo mu je dovolj zanimivo, da se je po vrnitvi domov odločil za študij biologije v Leidnu. Profesorja H. Boschma in C.J. van der Klaaw sta mu pustila veliko svobode pri terenskem delu, opazovanju ptic in športnih aktivnostih, predvsem hokeju na travi. Sicer pa v študij ni vlagal veliko naporov. Sam pravi, da le toliko, da je „zlezal čez letnik“. Druženje z ornitologom dr. Janom Verweyem ga je vpeljalo v preučevanje živalskega vedenja. Vedenjski vzorci mladih srebrnih galeb (*Larus argentatus*) so bili njegov prvi raziskovalni izziv. Doktorsko delo pa je namenil raziskavi čebeljih volkcev (*Philanthus triangulum*), os grebač, katerih gnezda so v podzemnih rovih. Volkci napadajo leteče čebele, jih s pikom omrtvičijo in nosijo v gnezdo. Le 32 strani dolga razprava, do tedaj najkrajša na tej univerzi, ni bila dovolj prepričljiva, a je kljub temu za las dosegla pozitivno oceno. Mudilo se mu je namreč na meteorološko odpravo z raziskovalno skupino, ki je v letih 1930/33 delovala na postaji Angmagssalik na Grenlandiji. Z ženo Elizabeto sta tam preživela dve leti v skupnosti z eskimskim plemenom. Izkušnje iz življenja s preprosto lovno-nabiralno družbo je štirideset let kasneje uporabil pri rekonstrukciji načina življenja naših davnih prednikov.

DELO IN SREČANJA

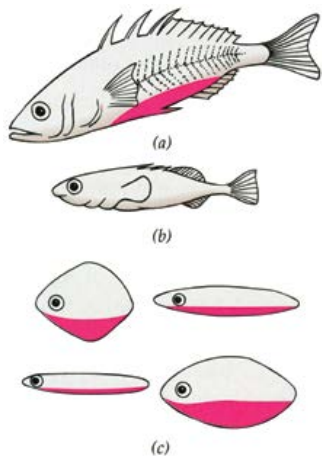
Po vrnitvi v domovino je sprejel povabilo za asistenta na Oddelku za zoologijo Univerze v Leidnu. Predaval je primerjalno anatomijo živali in uvedel učni program, v sklopu katerega je s študenti preučeval živalsko vedenje. Začel je z novimi raziskavami vedenja čebeljih volkcev, žuželk in ptic.

Leta 1936 je prof. Klaaw organiziral simpozij »Instinkti«, na katerem je sodeloval tudi Konrad Lorenz. Le-ta je prepoznal sposobnosti Tinbergna

in ga povabil na svoj dom v Altenbergu. Z družino vred je Tinbergen preživel pri njem štiri zelo delovne mesece. Takole pravi: »Konradove izredne zamisli in entuziazem sem dopolnjeval in oplajal s svojim kritičnim čutom, stremljenjem po preverjanju njegovih zamisli ter zahtevo po eksperimentalnem potrjevanju najinih domnev.« Porodilo se je njuno tesno sodelovanje in vseživljensko prijateljstvo, ki pa sta ga žal zagrenila nemška okupacija Nizozemske in Konradovo članstvo v nacistični stranki. Tinbergen je nacizmu nasprotoval in bil zato med okupacijo zaprt v taborišču talcev. Lorenzovo pripravljenost posredovanja pri nemški oblasti, da bi ga osvobodili iz zapora, je odločno odklonil. Prijateljstvo se je razdrlo. Šele po vojni, ko je Lorenz javno obžaloval svojo zmoto, sta s težavo in na pobudo angleškega ornitologa W. H. Thorpa začela znova sodelovati in tudi prijateljvati.

SUPERNORMALNI DRAŽLJAJI

Pomemben del njegovih raziskovanj so bili poskusi s »supernormalnimi dražljaji«, po naše bi jim rekli »naddražljaji«. Gre za poseben odziv živali na umeten predmet. Galebji samici je ob gnezdju poleg pravega jajca nastavljal še mnogo večji plastični model jajca. Gnezdilka je izbrala model in ga s kljunom zvalila v gnezdjo. Sprožilca dražljajev sta bila tudi barva in barvni vzorec jajca. Gnezdilko bolj kot pravo jajce privlači model jajca, pobarvan z luminiscentno barvo in črno-pikastim vzorcem. V poskusih z ribicami zeti je odkril, da napadalnost teritorialnega samčka, ki brani svoje gnezdjo, narašča, bolj ko ima leseni model rdeč trebušček, četudi ta niti ni bil podoben zetu. Delal je raziskave tudi na metuljih. Iz lepenke je izrezal vabe, modele metuljih samic, in na njihovih krilih izrazilo poudaril znake, ki vabijo snubce. Samčki so se raje »parili« z modeli kot s pravo samico. S tovrstnimi poskusi je odkrival podrobnosti, ki izzivajo instinktivna dejanja.

Prve živali, ki so že v mladosti pritegnile Nikolaasa, so bile ribice **ZETE** (*Gasterosteus aculeatus*). Opazoval je njihovo svatovsko vedenje in pomen samčevega rdečega trebuščka v boju za teritorialnost. Do modela, ki nima rdečega trebuščka (b), je samček brezbrizen. Drugače se vede do modelov, ki po obliki niti niso podobni ribicam (c), a imajo »rdeče trebuščke«. Ti izzovejo njegovo napadalnost, ko jih premikamo ob gnezdju.

foto: iz N. Tinbergen: *Tiere un ihr Verhalten*, 1976

Oranžno oprsje samčka **TAŠČICE** (*Erithacus rubecula*), ki ga primaknemo v območje teritorialnega samčka, izzove njegovo napadalnost. Enako reakcijo izzove "oskubljeni" preparat, ki so mu odstranili glavo in rep, le da je ostalo na žici pritrjeno rdeče oprsje.

foto: Milan Cerar

NAGRADE IN PRIZNANJA

Nikolaas Tinbergen je bil prejemnik mnogih priznanj in nagrad. Osebnostno je cenil zlasti izvolitev v članstvo Britanske kraljeve družbe (1962) in imenovanje za zunanjega člana Nizozemske kraljeve akademije znanosti in umetnosti (1964), podelitev častnega doktorata univerze v Edinburghu in Swammerdamove medalje (1973).

Mladi, komaj izlegli slepi **DROZGI** ob dotiku prsta na rob gnezda iztegujejo glavice ter prosjačijo za hrano. Enako se vedejo, ko sede na rob gnezda eden od staršev. Usmeritev navzgor je odgovor na silo težnosti. Teden dni kasneje, ko spregledajo, njihovo vedenje še vedno upravlja sila težnosti. Par dni kasneje vidni dražljaji spremenijo vedenje, vratovi odslej usmerijo prosoje glavice proti prstu ali hranilki.

foto: iz N. Tinbergen: *Tiere un ihr Verhalten*, 1976

UTRJEVANJE NOVE VEJE BIOLOGIJE

Začetki etologije živali so bila opazovanja in opisovanja živalskih vedenj, nekak poglobljen prirodopis. Trije možje, omenjeni nobelovci, ki so ta in nova znanja povezali s fiziologijo, ekologijo in evolucijo, so postavili temelje novi vedi. Tinbergen je razvil še eksperimentalno metodo. Pomemben mejnik je bil izid njegove knjige *Preučevanje instinkta* (*The Study of Instinct*) leta 1951. Napisal jo je med študijskim bivanjem v ZDA in Angliji, kjer je prijateljval z vrhunskimi biologi: evolucionistom Ernstom Mayrom in ornitologom Davidom Lackom. Po povabilu predstojnika zoološkega oddelka na Univerzi v Oxfordu, sira Alisterja Hardyja, je leta 1949 sprejel mesto rednega profesorja v centru za raziskovanje in poučevanje živalskega vedenja. Zapustil je domovino in se z družino za vedno preselil v Anglijo. Kot ustanovitelj revije *Vedenje* (*Behavior*) je pospeševal mednarodno sodelovanje. Uresničil je tiho željo povezati etologijo z nevro-psihologijo in uporabiti etološke metode v raziskavah človekovega vedenja. Vznikla je interdisciplinarna »Oxfordska šola znanosti o človeku« (Oxford School of Human Sciences). Na starost je poskušal z metodami etologije zdraviti avtizem.

NAPOR PRI VALJENJU VPLIVA NA VELIKOST DOMAČEGA OKOLIŠA TUKALIC

// Uroš Kur

Domači okoliš **MOKOŽEV** (*Rallus aquaticus*; ilustracija spodaj) je kar za 33 % večji od domačega okoliša malih tukalic (*Porzana parva*; na fotografiji zgoraj).

foto: Alen Ploj

V ptičjem svetu naj bi osebek, ki je manj vključen v valjenje kot njegov partner, imel večji domači okoliš, saj lahko preživi več časa proč od gnezda in se tako bolj dejavno vključuje v obrambo okoliša ter iskanje hrane. Raziskovalci so zato preverili, kolikšen vpliv imajo valjenje ter drugi pomembni okoljski dejavniki na velikost domačega okoliša pri dveh vrstah tukalic: mokoža (*Rallus aquaticus*) in male tukalice (*Porzana parva*), pri katerih je vložek v valjenje različen.

SLEDENJE TUKALICAM

V obdobju valjenja, maja in junija v letih 2011 in 2012, so raziskovalci na mokriščih v severovzhodni regiji Mazurija na Poljskem ulovili 13 mokožev in 21 malih tukalic. Osebkje so stehali, ločili po spolu in jim na hrbtno perje pritrčili 1,5 g težke radio-telemetrijske prenosne naprave. Naslednje štiri dni so vsaki dve uri sledili položaju osebkja. Prav tako so v bližini gnezd nastavili kamere in na razdalji 10 m od gnezda zbrali vzorce hrane.

SAMCI IMAJO LAHKO VEČJI DOMAČI OKOLIŠ KOT SAMICE

Raziskava je pokazala, da sta opazovani vrsti vezani izključno na mokrišča in nikoli ne zasedata kopenskih življenjskih prostorov. Pri malih tukalicah oba starša porabita približno enako časa za valjenje ter se hranita in gibljeta v oddaljenosti povprečno 12 metrov od gnezda. Oba imata približno enako velik okoliš, razlog za to pa je predvsem razpoložljiv prostor. Male tukalice gradijo gnezda dostopna le po globlji vodi, med gostejšim in suhim rastlinjem. Manjše telo jim omogoča, da iščejo hrano na plavajoči in odmrli vegetaciji.

Pri mokožu valjenje v večji meri prevzame samica. Za samca je v gnezditvenem času značilno močno teritorialno vedenje, ki ga izraža ne le do osebkov iste

vrste, marveč tudi do drugih in s tem jasno loči svoj domači okoliš od sosednjih. Dokazano imajo torej samci mokožev med valjenjem občutno večji domači okoliš kot valeče samice. Od gnezda se oddaljujejo približno 17 metrov, samice pa le 12 metrov. Mladiči mokožev sledijo staršem iz gnezda že nekaj dni po izvalitvi, zato je pomembno, da je gnezdo zgrajeno v plitvejših predelih voda, dolge noge pa jim omogočajo iskanje plena pod in na površini vode.

Povprečna velikost domačega okoliša mokožev (671,6 m²) je bila za 33 % večja od domačega okoliša malih tukalic (447,3 m²). Vzroki za takšno razmerje so različni. Mala tukalica je manjša in lažja od mokoža, zato ima manjšo potrebo po hrani in prostoru. Na spreminjanje velikosti okoliša lahko vplivajo tudi plenilci, saj v primeru odkritja gnezda samica jajca oziroma zarod odnese na varnejše območje. Zato je skrivanje gnezdišč pred zračnimi plenilci ključnega pomena za preživetje v času gnezdenja. Kopenski plenilci lažje dosežejo gnezdišča mokožev, ki so bližje obrežju, kar je eden izmed razlogov za večji delež propadlih gnezd te vrste. Vpliven dejavnik je tudi hrana, ki pa v primeru raziskave ni imela vpliva zaradi izredno produktivnega življenjskega prostora.

Slovarček

– **Domači okoliš:** celotno območje, ki ga potrebuje osebek ali skupina osebkov za svoje življenje in je prostorsko širši od teritorija

Literatura

- JADLIKOWSKI, J. & BRAMBILLA, M. (2017): Effect of individual incubation effort on home range size in two rallid species (Aves: Rallidae). – *J. Ornithol.* 158: 327-332.
- JADLIKOWSKI, J., BRZEZIŃSKI, M. & CHIBOWSKI, P. (2015): Habitat variables affecting nest predation rates at small ponds: a case study of the Little Crake *Porzana parva* and Water Rail *Rallus aquaticus*. – *Bird study* 62: 190-201.
- JENKINS, R.K.B. & ORMEROD, S.J. (2002): Habitat preferences of breeding Water Rail *Rallus aquaticus*. – *Bird Study* 49: 1, 2-10.

ilustracija: Mike Langman
(rspb-images.com)

foto: Ciril Milnar Cic

Ko govorimo o ogroženosti vrst, pravzaprav opredeljujemo njihovo verjetnost izumrtja. Pri zlatovranki (*Coracias garrulus*) se je ta zla slutnja docela izrazila. Nekoč se je o teh pticah na Slovenskem pisalo kot o pogostih gnezdkah. Pred 20 ali 30 leti smo to prelestno ptico hodili opazovat le še na Štajersko, mlajšim generacijam ornitologov pa niti to ni več dano. Posamezni pari gnezdiijo še čez mejo na Avstrijskem, a tudi tam so tem pticam leta najbrž že šteta. Nekdaj pa so zlatovranke poseljevale ne

le Štajersko, pač pa tudi Dolenjsko in celo v okolici Ljubljane so bile pogoste, o čemer je leta 1890 pisal muzejski preparator Ferdinand Schulz. Iz te zlate dobe zlate, zelene ali plave vrane se je ohranil primerek svatovskega samca iz Medvod pri Ljubljani (PMSL 5320), ki ga je prav leta 1890 zbral preparator Schulz. V zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije je ohranjenih vsega skupaj devet primerkov te pri nas žal izginule vrste in le ti primerki so in bodo tudi ostali edini stik z izgubljenim ptičjim svetom Slovenije.

Pomembno obvestilo za mlade med 10. in 18. letom starosti!

// besedilo in foto: Tilen Basle

Si želiš poglobiti znanje na področju ornitologije in naravovarstva? Se izpopolniti v prepoznavanju ptic na terenu ter se ob tem zabavati? Da? No, potem se kratko malo moraš udeležiti Mladinskega ornitološkega raziskovalnega tabora »Kolpa 2017«. S prijavo pohiti, saj je število mest omejeno, zanimanje pa veliko! Letos bomo v začetku poletnih počitnic skupaj s Krajskim parkom Kolpa organizirali že tradicionalni mladinski tabor. Potekal bo **na območju Krajskega parka Kolpa od nedelje, 25. junija, do sobote, 1. julija 2017**. Na taboru bo delovalo pet skupin, ki jih bodo vodili izkušeni mentorji – ornitologi. V skupinah bodo največ po štirje udeleženci. Vsaka skupina se bo lotila raziskovanja določene teme. Poleg bolj specializiranih bodo delovale tudi skupine za začetnike.

KAKO SE PRIJAVIŠ NA TABOR

Če se želiš udeležiti tabora, nam to čim prej sporoči po elektronski pošti na naslov tilen.basle@dopps.si in poslali ti bomo prijavnico. **Prijave zbiramo do 1. junija 2017** oziroma do zapolnitve prostih mest. Za več informacij pokliči na številko

051 636 224 ali piši na zgornji naslov. Kotizacija za tabor znaša 200€, vsi člani DOPPS pa imate pri tem 50 % POPUST (torej znaša kotizacija za tabor 100€).

Več informacij boste udeleženci prejeli po prijavi, natančne informacije pa dobrih 14 dni pred pričetkom tabora.

FAZAN (*Phasianus colchicus*)

foto: Darinka Mladenović

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS APRIL - JULIJ 2017

Za dodatne informacije o dogodkih pokličite v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva **ptice.si** in na FB-strani **facebook.com/pticeDOPPS** najkasneje na dan dogodka.

Obvezna oprema na izletih in popisih so primerna terenska oblačila in obutev, daljnogled, po želji teleskop in priročnik o pticah.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

APRIL						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
					1	2
3	4	5	6	7	 	
10	11	12		14		16
17		19	20	21	 	23
24	25	26		28	29	30

MAJ						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
1	2	3		5	 	7
8		10	11	12		14
15			18		19	21
22	23	24	25	 		28
29	30	31				

JUNIJ						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
				2		4
5	6		8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

JULIJ						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
					1	2
3	4	 		6	7	9

PREDAVANJA

TOR
18
APR

SLOVENSKO MORJE JE SKRIVNA ZAKLADNICA MORSKE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI

prof. dr. Lovrenc Lipej
in dr. Borut Mavrič

KOPER, Center za
obiskovalce NR Škocjanski
zatok, Sermin 50

od 18.00 do 19.00

Slovensko morje je kot Noetova barka, majhno, a v tej svoji majhnosti skriva zelo pester živi svet. Nekaj tančic skrivnosti bomo s tega še vedno premalo poznane podvodnega sveta odstranili na predavanju in vam tako dokazali, da sta naravno bogastvo in raznolikost Slovenije izjemna tudi v njegovem podmorskem delu.

TOR
16
MAJ

SELITVE PTIC

AI Vrezec

KOPER, Center za
obiskovalce NR Škocjanski
zatok, Sermin 50

od 18.00 do 19.00

V letu 2017 praznujemo 90 let organizirane neprekinjene dejavnosti obročkanja ptic v raziskovalne namene v Sloveniji. Obročkanje ptic, ki se je leta 1927 pri nas začelo v okviru Ornitološkega observatorija in je danes del organizirane vseevropske mreže obročkovalskih centrov, je odgovorilo na veliko vprašanj o selitvah ptic, ki so si jih še pred 200 leti razlagali povsem drugače. Na predavanju bomo spoznali, kako in zakaj se ptice selijo, kako njihove selitve spremljamo ljudje in kaj ogroža ptice na njihovih selitvenih poteh.

MESTNA LASTOVKA (*Delichon urbicum*)

ilustracija: Jan Hošek

SRE
17
MAJ

PTICE V UMETNOSTNIH PODOBAH IN PTICE DUŠE

Mateja Mavec in
Matej Metlikovič

LJUBLJANA, prostori
DOPPS, Tržaška 2

ob 18.00

O simbolnem pomenu ptic, upodobljenih v umetniških delih, bo predavala biologinja Mateja Mavec. Njenemu predavanju bo sledilo predavanje akademskega slikarja Mateja Metlikoviča, umetnika, ki v svojih delih ob navdihu glasbe in poezije pogosto upodablja prav ptice. Obe predavanji bo pospremila razstava Metlikovičevih del iz njegovega cikla Ptice duše.

SRE
7
JUN

DIVJI LOV V SREDOZEMLJU

Boštjan Deberšek

MARIBOR, Fakulteta za
naravoslovje in matematiko,
Koroška cesta 160, Maribor
(predavalnica 0.103)

ob 18.00

Nedavno objavljena raziskava o razsežnosti divjega lova v Sredozemlju kaže, da je letno na nelegalen način ubitih 25 milijonov ptic. Številka je osupljiva in če vas zanima, zakaj je tako visoka ter kako lahko pomagate, ste vabljeni, da prisluhnete predavanju o divjem lovu in boju proti takšnemu ubijanju v Sredozemlju.

SOB
8
APR

V KRAKOVSKI GOZD PO RESSLOVI POTI

DOPPS, ZRSVN, ZGS

zborna mesto je na parkirišču pri gostilni Žolnir v Kostanjevici na Krki

ob 8.00

Krakovski gozd je največji nižinski poplavni gozd pri nas. Spoznali ga bomo s sprehodom po nekoliko spremenjeni trasi Resslerve poti, ki povezuje slikovita gozdna mokrišča, pragozd in poplavne travnike ob Krki. Sprehod bodo popestrili poznavalci ptic, dvoživk, gob, rastlin, gozda in lokalne zgodovine. Pojasnili bomo tudi problem upadanja podtalnice in obnove hrastovih sestojev, ki jih načrtujemo zmanjšati z načrtovanim projektom. Tradicionalni sprehodi potekajo v sodelovanju z Občino Kostanjevica na Krki in različnimi strokovnjaki z Zavoda za gozdove, Zavoda RS za varstvo narave in DOPPS že od leta 1999. Krakovski gozd je v spomladanskem času navadno poplavljen, zato ne pozabite na škornje! Če bo deževalo, se primerno opremite.

SOB
8
APR

DELAVNICA ORNITOLOŠKE FOTOGRAFIJE

Jure Novak in Alen Ploj (informacije in prijave na 031 264 535 ali jurenovak15@yahoo.com)

na parkirišču železniške postaje na Pragerskem

od 9.00 do 11.00

Vas zanima, kako nastanejo neverjetne fotografije? Izkušena mlada fotografa bosta v dvodelni delavnici predstavila teoretične kot tudi praktične osnove fotografije s poudarkom na fotografiranju ptic. Teoretični del delavnice bo potekal v sredo, 5. aprila 2017. Za udeležbo na dvodelni delavnici je potrebna predhodna prijava.

SOB
15
APR

SPREMLJANJE SELITVE PTIC NA ZADRŽEVALNIKU MEDVEDCE

Tilen Basle (informacije in prijave na 051 636 224 ali tilen.basle@dopps.si)

opazovalna točka na nasipu na severni strani zadrževalnika

od 8.00 do 19.00

Vsako pomlad smo lahko z nekaj sreče in vztrajnosti priča izjemnemu pojavu v svetu ptic, to je selitve. V času selitev lahko v letu ali na počitku opazujemo vrste, ki sicer pri nas ne živijo in ne gnezdiijo. Ena izmed izjemnih lokacij za opazovanje ptic selivk je zadrževalnik Medvedce. Letos aprila zato tam organiziramo opazovalnico s celodnevni »prostimi vstopom« za radovedne obiskovalce.

RJAVI LUNJ
(*Circus aeruginosus*)
ilustracija:
Jan Hošek

SOB
22
APR

ALI NA GORIČKEM ŠE POJEJO HRIBSKI ŠKRJANCJI?

Gregor Domanjko (informacije in prijave na 031 340 399 ter gregor.domanjko@goricko.info)

Bar Balonček v Ženavljah v občini Gornji Petrovci

od 9.00 do 12.00

V sodelovanju z Javnim zavodom Krajinski park Goričko se bomo na izlet odpravili v osrčje Krajinskega parka Goričko in se prepričali, ali po slemenih mozaične kulturne krajine še pojejo hribski škrjanci. Ta nekdanj pogosta gnezdilka spada danes med najbolj ogrožene ptice na Goričkem. Udeleženci izleta bodo spoznali še druge značilne vrste ptic v mejicah, na suhih ter mokrotnih ekstenzivnih travnikih in v travniških visokodebelnih sadovnjakih, kot so prosnik, rjavi srakoper, pivka, zelena žolna in smrdokavra.

NED
23
APR

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 21. 4., do 12. ure)

Arboretum Volčji potok (zbirno mesto je pri vhodu v park)

med 8.30 in 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste marsikatero tudi opazili. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

ČET
27
APR

TRADICIONALNI IZLET NA CERKNIŠKO JEZERO

Anže Škoberne in Marjeta Cvetko

na parkirnem prostoru za vasjo Dolenje jezero

ob 8.00

Tradicionalni izlet na Cerknisko jezero je vedno prijeten družabni dogodek in dobra priložnost za opazovanje zanimivih ptic na spomladanski selitvi. Izlet je primeren tudi za začetnike in nepoznavalce ptic.

Prosimo vas, da termine še enkrat preverite v Napovedniku na naši spletni strani **www.ptice.si**, kjer so podrobneje navedene tudi vsebine predavanj, izletov in akcij.

SOB

6

MAJ

**MLADINSKI IZLET
NA ZADRŽEVALNIK
MEDVEDCE**
Mitja Denac

 (prijave na e-naslov
mitja.denac@gmail.com ali na
041 243 920 do torka, 2. maja)

na železniški postaji Pragersko
med 9.00 in 15.00

Tudi letos bomo ponovili izlet na vodni zadrževalnik Medvedce, ki bo tokrat potekal že tretjič. Izlet je primeren za vse, tako za začetnike kot bolj izkušene ljubitelje ptic. V tem času so Medvedce čudovit kraj, da se naučimo prepoznavati ptice (predvsem vodne), med njimi pa lahko opazimo tudi kašnega redkejšega gosta – doslej smo še vedno imeli srečo.

NED

14

MAJ

**PTICE IN ORHIDEJE
DONAČKE GORE**
**Aleksander Koren in Branko
Bakan** (informacije in obvezne
prijave na 031 802 731 ali
akoren.sandi@gmail.com)

pred OŠ Žetale
od 8.00 do predvidoma 15.00

Na krožni poti po Donački gori bomo spoznali ptice različnih življenjskih okolij, od peestre kmetijske krajine do različnih tipov gozdov in skalnih sten. Z malo sreče bomo lahko opazovali tudi sokola selca. Teren bomo popestrili z občudovanjem znamenitega bukovega pragozda Donačke gore in divjih orhidej. S seboj prinesite terensko opremo, dovolj hrane in pijače, daljnogled ter po možnosti priročnik za določanje ptic. Izlet ob slabem vremenu odpade. Deloma je pot zahtevna.

PET

19

MAJ

**NOČNI IZLET -
SOVE NA GORIČKEM**
Robi Gjergjek (informacije
in prijave 041 947 913 ali
robi.gjergjek@gmail.com)

**zbirališče v Budincih pri
gasilskem domu (Budinci 21)**
od 21.00 do 23.00

Vabimo vas na severovzhodni del Krajinskega parka Goričko v najbolj severno vas v Sloveniji, da prisluhnete petju nočnih ptic, predvsem sov. Na izletu bomo spoznali oglašanje velikega skovika, lesne sove, morda tudi čuka, ki se zadržuje v teh krajih. Za izlet potrebujete primerno terensko obutev in oblačila. S sabo imejte naglavno svetilko in odsevni jopič. Podrobnejše informacije dobi- te pri vodji izleta.

NED

7

MAJ

**PTICE POPLAVNEGA
GOZDA IN OB REKI MURI
V RADENCIH**
Željko Šalamun (informacije in
prijave na 041 712 396)

pred hotelom Radin
od 7.00 do 11.00

Spoznali bomo tipične ptice, ki gnezdiijo v rečni loki, kot so srednji detel, kobilar, črnoglavka, sinice in druge. Nekatere se bomo skušali naučiti prepoznati tudi po petju. Na izletu, ki bo potekal ob Muri, ob njeni stari strugi, skozi vrbove in topolove gozdove, bomo spoznali tudi druge živalske in rastlinske vrste ter se seznanili s tem zelo pomembnim življenjskim prostorom. Priporočljivi sta primerna terenska oprema in zaščita proti klopotom. Vabljeni vsi, ki želite spoznati enkratna območja ob reki Muri.

 ŠOJA (*Garrulus glandarius*)

ilustracija: Jan Hošek

NED

21

MAJ

**ORNITOLOŠKI SPREHOD
PO ARBORETUMU VOLČJI
POTOK**
Alenka Bradač (obvezna
prijava po elektronski pošti na
prireditve@arboretum.si do
petka, 19. 5., do 12. ure)

**Arboretum Volčji potok
(zbirno mesto je pri vhodu
v park)**
med 8.30 in 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste marsikatero tudi opazili. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

PET

26

MAJ

**KOŠČEV IZLET
NA IŠKI MOROST**
Željko Šalamun (prijave
in informacije na
številki 041 712 396 ali
elektronskem naslovu
zeljko.salamun@dopps.si)

**na mostu čez reko Iško med
Brestom in Tomišljem**
ob 20.00

Še niste videli kosca? Nič zato, le redki ga vidijo, lahko pa na večernem izletu v Naravni rezervat Iški morost na Ljubljanskem barju slišite njegovo petje. Med sprehodom po krožni učni poti bomo prisluhnili tudi drugim vrstam ptic, ki pojejo in se oglašajo v večernem času. Skoraj gotovo bomo slišali glasno petje slavca, oponašanje močvirske trstnice, morda pa tudi enakomerno petje rečnega cvrčalca in kobiličarja. Za obisk priporočamo pohodno obutev, ob dežju pa tudi škornje.

NED

7

MAJ

**SPOZNAVANJE PTIC
V PARKU TIVOL**
Dare Fekonja

 (dodatne informacije in prijave
na 041 513 440)

**na parkirnem prostoru
pred kopališčem v Tivoliju,
Ljubljana**
od 9.00 do 11.00

Večina ptic se je že vrnila iz toplejših krajev. Grmovnice in drevesa so se odela v mladno zelenilo, zato bomo na majskem izletu skozi park še toliko bolj prisluhnili ptičjemu petju. Morda bomo spoznali tudi kakšno novo vrsto, ki se bo to nedeljsko dopoldne zadrževala v naši bližini. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS. Prosimo vas, da se za izlet prijavite vodji izleta. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

ČRNOGLAVKA
(*Sylvia atricapilla*)

ilustracija: Jan Hošek

NED
4
JUN

SPOZNAVANJE PTIC V PARKU TIVOLI

Dare Fekonja (dodatne informacije in obvezne prijave na 041 513 440)

na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju, Ljubljana

od 9.00 do 11.00

Še zadnjič pred počitnicami se bomo sprehodili skozi ljubljanski mestni park. Ptičje petje bo kmalu potihnilo, mladiči pa si že pridno utirajo pot v samostojno življenje. Pa pogledjmo, kaj se dogaja v gostem rastlinju na začetku poletja. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS. Izlet je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

NED
18
JUN

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 16. 6. do 12. ure)

Arboretum Volčji potok (zbirno mesto je pri vhodu v park)

med 8.30 in 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste marsikatero tudi opazili. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

NED
18
JUN

PTICE MOKROTNIH TRAVNIKOV V MOTVARJEVCIH

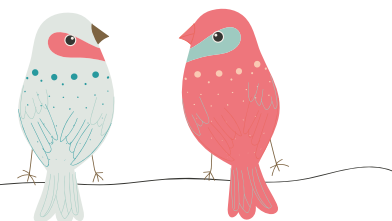
Gregor Domanjko (informacije na 031 340 399 ter gregor.domanjko@goricko.info)

zbirališče pred gostilno Puhan v Motvarjevcih

od 7.00 do 11.00

V sodelovanju z Javnim zavodom Krajski park Goričko se bomo odpravili raziskovat kompleks mokrotnih travnikov v Motvarjevcih, naravno vrednoto državnega pomena. Gre za območje izjemne ekosistemске vrednosti z redkimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Na izletu ne bomo spoznali le značilnih ptic tega območja (npr. rjavi srakoper, penice, trstnice), marveč se bomo seznanili tudi z ukrepi, ki so nujno potrebni za zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti v evropskem merilu ogroženih tipov travnikov in vrst, ki živijo na njih.

Vpišite se v e-skupino Ljubitelji ptic

Če želite prejemati naša obvestila o društvenih dogodkih ali prispevati svoje izkušnje oziroma mnenja, povezana s pticami in naravo, če želite prebrati, kakšne dogodivščine so izkusili drugi člani društva, si ogledati njihove fotografije ipd., potem vas vabimo, da se vpišete na skupino Ljubitelji ptic, in sicer naljubitelji-ptic-subscribe@yahoogroups.com.

KODEKS SLOVENSКИH ORNITOLOGOV

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

NED
11
JUN

CELODNEVNI IZLET NA DRAVSKI KOZJAK (KOBANSKO)

Darko Lorenčič (informacije na 041 642 128 in obvezne prijave na lorida@siol.net)

na parkirišču pred hotelom Črni les – nasproti jezera Komarnik v Lenartu

od 8.00 do 17.00

Izhodišče izleta je v Kapli pri starem mejnem prehodu z Avstrijo, od koder bomo peš nadaljevali pot do Sv. Pankracija, vračali pa se bomo po avstrijski strani. Hoje bo po razgibanem terenu v obe smeri približno 11 km. Vračamo se v poznih popoldanskih urah, zato imejte s seboj zadosti vode, hrane, terensko opremo in daljnogled. Od ptic lahko pričakujemo gozdne vrste in vrste odprte kulturne krajine, kot so krivokljun, krekovt, različni detli, žolne idr. Ker bomo ves čas hodili ob meji in po avstrijskem ozemlju, ne pozabite osebne dokumenta.

SRE in ČET
5 in 6
JUL

MLADINSKI IZLET: HRIBI

Tomaž Mihelič (prijave na mitja.denac@gmail.com ali 041 243 920 do 24. 6.)

ni še določeno (glej spletno stran)

od 7.00 (sreda) do 18.00 (četrtek)

Lani nam žal ni uspelo izpeljati izleta v hribe, a vsi, ki ste se ga udeležili leta 2015, veste, da je ta izlet zelo lepa izkušnja. Zato ga bomo letos ponovili. Na izletu bomo srečali ptice smrekovih, macesnovih gozdov ter visokogorja. Za starejše od 12 let je na izletu zaželeno, za mlajše pa obvezno spremstvo staršev. Prav tako priporočamo, da se izleta udeležite le tisti, ki se vam zdi, da takšen pohod zmorete. Natančen potek izleta bo sporočen naknadno.

ČET
13
APR

SKUPINSKI POPIS VELIKEGA ŠKURHA NA LJUBLJANSKEM BARJU

koordinira Katarina Denac
(prijave na katarina.denac@dopps.si do 10. 4.)

Ljubljansko barje

v popoldanskem času (podrobnejše informacije bodo prijavljeni dobili po e-pošti)

Velikemu škurhu na Ljubljanskem barju grozi izumrtje. Lansko leto smo na podlagi podatkov s skupinskih popisov spremljali nadaljnjo usodo posameznih parov. Tudi letos vas vabimo, da se nam pridružite na skupinskem popisu, kjer bomo ugotavljali število parov in njihove lokacije z namenom dogovarjanja z lastniki parcel o zakasnitvi košnje. K sodelovanju vabimo vse popisovalce iz preteklih let in nove popisovalce, še posebno pa vse člane društva z Barja in okolice. Rezervni datum v primeru dežja je 14. april 2017.

ČET
13
APR

ČISTILNA AKCIJA V NRŠZ

Ekipa NRŠZ (obvezna predhodna prijava na tel. št. 05 626 03 70, e-naslov info@skocjanski-zatok.org)

Jezerce, Telekom, Naravni rezervat Škocjanski zatok, Sermin 50, Koper

od 17.00 do 19.00

Vabimo vas, da se nam pridružite na čistilni akciji v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Zbor bo ob 17.00 uri pred Centrom za obiskovalce, kjer se bomo razdelili v več skupin in počistili odpadke, ki jih je na območje rezervata prineslo slabo vreme pa tudi človek. Za vreče in rokavice bo poskrbljeno.

SOB
22
APR

STOJNICA OB SVETOVNEM DNEVU ZEMLJE

Neža Kocjan

LJUBLJANA, Pogačarjev trg

od 9.00 do 13.00

Ob svetovnem dnevu Zemlje bomo predstavili najpogostejše vrste ptic selivk ter problematiko ovir, s katerimi se srečujejo na selitvi. Odgovarjali bomo tudi na vprašanja v zvezi s selitvami ter predstavili mednarodno akcijo Pomlad prihaja!

SOB
3
JUN

26. POPIS KOSCA NA CERKNIŠKEM JEZERU

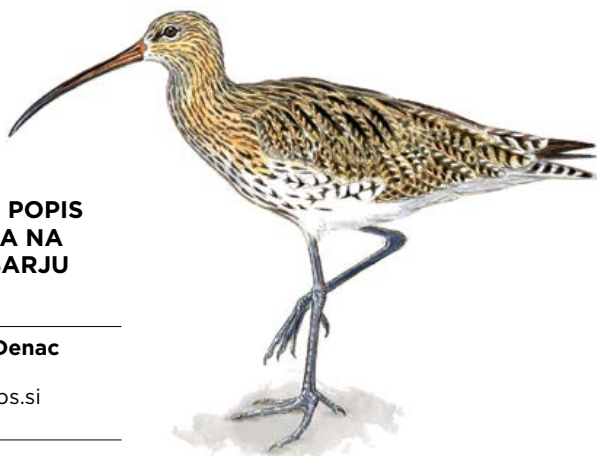
koordinira Marjeta Cvetko
(dodatne informacije na tel. št. 040 637 796)

Gorica, Cerknško jezero

od 22.00

Tudi letos se bomo srečali na Cerknškem jezeru, in ko bo padla tema, bomo prešteli vse pogoče samce kosca na tem območju. Potrebujete škornje in ročne ali naglavne svetilke. Popis kosca bomo predvidoma končali ob 3. uri zjutraj. Zborna mesto je ob 22.00 pri čebelnjaku pri Gorici, kjer boste prejeli popisne karte in navodila za štetje.

VELIKI ŠKURH
(*Numenius arquata*)
ilustracija: Jan Hošek

ČET
18
MAJ

DRUGI SKUPINSKI POPIS VELIKEGA ŠKURHA NA LJUBLJANSKEM BARJU

koordinira Katarina Denac
(prijave na katarina.denac@dopps.si do 15. 5.)

Ljubljansko barje

v popoldanskem času (podrobnejše informacije bodo prijavljeni dobili po e-pošti)

Velikemu škurhu na Ljubljanskem barju grozi izumrtje. Tudi letos vas vabimo, da se nam pridružite na skupinskem popisu. Rezervni datum v primeru dežja je 19. maj 2017.

PET
26
MAJ

POPIS KOSCA NA LJUBLJANSKEM BARJU

koordinira Tomaž Jančar
(prijava na tomaz.jancar@dopps.si)

Ljubljansko barje

prijavljeni bodo informacije prejeli po e-pošti

Letos bomo znova organizirali popis kosca na Ljubljanskem barju. Letošnja ciljna datuma sta za prvi popis noč s 26. na 27. maj, za drugi popis pa noč z 2. na 3. junij. Podrobne informacije bodo popisovalci prejeli naknadno.

6
JUL-SEP

FOTOGRAFSKA RAZSTAVA »KAJ NAM PTICE GOVORIMO O PODNEBNIH SPREMEMBAH«

Tanja Šumrada

LJUBLJANA, Krakovski nasip

ura uradne otvoritve razstave bo objavljena na društveni spletni strani

Podnebne spremembe so eden največjih okoljskih problemov našega časa. So velik izziv za prihodnost na različnih področjih, obenem pa že danes občutimo njihove posledice v nekaterih skupnostih ter ekosistemih po svetu. Ptice veljajo za pomembne bioindikatorje, zadnje raziskave pa že kažejo na negativne vplive sprememb na njihove populacije. Namen fotografske razstave je vključiti pomen biotske pestrosti v okvir podnebnih sprememb.

PET-NED
26-28
MAJ

ORNITOLOŠKA STOJNICA NA KMETIJSKO-OBRTNEM SEJMU (KOS) V LENARTU

Robi Šiško (040 212 631 ali stari.vulkan@gmail.com)

Hipodrom Polena - Lenart

vsak dan od 9.00 do 18.00

PREDAVANJA OB 90-LETNICI OBROČKANJA PTIC V SLOVENIJI

CET

4

MAJ

REZULTATI OBROČKANJA TRSTNIC V SLOVENIJI

Dare Šere,
Slovenski center za obročkanje ptičev

LJUBLJANA, Prirodoslovni muzej Slovenije
(vhod z Muzejske 1)

ob 18.00

Dolgoletni vodja Slovenskega centra za obročkanje ptičev bo predstavil rezultate obročkanja vrst iz rodu trstnic (*Acrocephalus*). Trstnice so pomemben del raziskav v okviru obročkovalske dejavnosti v Sloveniji. Obročkanje trstnic se je bistveno povečalo po letu 1972 po uvedbi lova z najlonskimi mrežami. Novo poglavje iz poznavanja življenja in biologije trstnic se je odprlo z letom 1976, ko smo zabeležili prvo najdbo iz tujine.

TOR

9

MAJ

SELITVE PTIC: NARAVNI MOST MED ODDALJENIMI SVETovi

doc. dr. Al Vrezec,
Prirodoslovni muzej Slovenije

NOVA GORICA, Goriški muzej, Grad
Kromberk

ob 20.00

Ptice selivke povezujejo med seboj oddaljene ekosisteme in jih združujejo v enotno ekosfero. Ljudje se že od antike sprašujemo, zakaj se nekatere ptice v nekaterih mesecih pojavijo tudi v velikih številih, v drugih pa jih ni. Z obročkanjem ptic so marsikatero uganko o selitvah ptic že rešili. Na predavanju bomo spoznali, kako in zakaj se ptice selijo, kako njihove selitve spremljamo ljudje in kaj ptice na njihovih selitvenih poteh ogroža.

CET

1

JUN

SREDOZEMSKI VRANJEKI - PIONIRJI PTIČJE GPS-TELEMETRIJE V SLOVENIJI

dr. Urša Koce, DOPPS

LJUBLJANA, Prirodoslovni muzej Slovenije
(vhod z Muzejske 1)

ob 18.00

V okviru projekta LIFE+ SIMARINE-NATURA so v letih 2012-2014 potekale poglobljene raziskave o razširjenosti in številčnosti sredozemskih vranjekov (*Phalacrocorax aristotelis desmaresti*) na slovenskem morju. To je prva raziskava ptic v Sloveniji, v kateri je bila za sledenje ptic uporabljena najmodernejša GPS-tehnologija. Predavateljica bo razkrila vznemirljivo pot do rezultatov te pionirske raziskave, ki je obenem tudi temelj predloga za novo območje Natura 2000 na slovenskem morju.

Včlani se

v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

foto: Dare Fekonja

Skupaj za ptice in ljudi!

DOPPS

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal aktiven član regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4x letno) in po želji strokovno ornitološko revijo *Acrocephalus*.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si
www.ptice.si

V bližini doma

CIKOVT (*Turdus philomelos*)

Cikovt je pogost prebivalec slovenskih gozdov, živi pa tudi v parkih in v mozaični kulturni krajini, bogati z drevesi. Ljudsko ime devetovižnik si je prislužil zaradi svoje značilne pesmi. Ta je sestavljena iz različnih krajsih napevov, ki jih izmenjuje ponavlja, vsakega dva do štirikrat. Večinoma poje z vrha drevesa, njegova pesem pa je glasna in se razlega daleč naokoli. Ravno tako ga bomo lahko opazovali tudi med iskanjem hrane na tleh. Po obarvanosti in obliki telesa mu je zelo podoben carar (*T. viscivorus*), vendar ju je mogoče preprosto razlikovati po velikosti, carar je večji od kosa (*T. merula*), cikovt pa manjši. Zelo rad se prehranjuje s polži, in če bomo naleteli na kupček strtih polžjih hišic, bomo vedeli, da smo v cikovtovi »jedilnici«.

besedilo: **Jernej Figelj**, foto: **Bojan Bratož**

MODRI PLOŠČEC (*Libellula depressa*)

Široko sploščeni zadek modrega ploščca je med kačjimi pastirji nezamenljiv in mu je prislužil tako latinsko vrstno kot slovensko rodovno ime. Tudi veliki, temno rjavi madeži na bazi kril so v pomoč pri zanesljivi določitvi vrste. Zadek obeh spolov je po preobrazbi sprva rumenkastorjavo obarvan, a takšne barvne tone ohranijo vse življenje le samičke (na sliki). Zadek samčkov namreč že po nekaj dneh prekrije značilen sinje modri voskasti poprh. Modri ploščec je v Sloveniji zelo pogost in ni ogrožen. Med začetkom maja in koncem julija ga lahko opazujemo ob dobro osončenih mlakah, ribnikih ali kanalih, tudi sveže izkopano vrtno mlako, gramozno jamo ali celo nekoliko globljo lužo hitro obišeče. Je zelo dober letalec, vendar ob vodi pogosto počiva na izpostavljeni »preži«, kamor se rad vrača.

besedilo in foto: **Matjaž Bedjanič**

Na terenu

ZELENA KRASTAČA (*Bufo viridis*)

Ali odmeva r-r-r-r-r-r-r-r-r-r v toplih spomladanskih nočeh v vaši bližini? To je oglašanje zelene krastače. Razširjena je po vsej državi, vendar redka. Njeno oglašanje z glasnim in značilnim dolgim naraščajočim napevom neuko uho lahko zamenja z oglašanjem bramorja (*Gryllotalpa gryllotalpa*) ali pa celo s podhujko (*Caprimulgus europaeus*). Svatovski napev samčkov se iz mrestišč v toplih spomladanskih nočeh razlega po skoraj vsakem dežju tja do konca junija. V Sloveniji vrsto pričakujemo tudi na višjih nadmorskih višinah, v alpskih dolinah in na Krasu ter v južni Sloveniji, vendar do sedaj od tam še ni zbranih podatkov. Če ste med potepanjem po naravi opazili to skrivnostno žival ali jo celo fotografirali, nam to prosim sporočite na www.bioportal.si. Vsak podatek o njih je pomemben prispevek k poznavanju razširjenosti vrste v Sloveniji.

besedilo: **Katja Pobljšaj**, foto: **Aleksandra Lešnik**

Za terenske sladokusce

KRATKOPRSTI ŠKRJANČEK

(*Calandrella brachydactyla*)

Kratkoprsti škrjanček je naša najmanjša in najsvetlejša vrsta škrjanca. Je selivka, ki se v Sredozemlje vrne v marcu. V Sloveniji velja za redko ptico, za katero imamo vsega skupaj zbranih nekaj čez deset podatkov. Verjetnost opazovanja vrste, ki se pri nas pojavlja predvsem spomladi, je majhna, pa vendar bi svetoval pozornost proti koncu aprila, ko imamo zbranih največ opazovanj. Najlaže jih boste opazili na suhih površinah z malo ali nič rastlinja, kot so kolovozi med polji ali pa nasutja, smetišča ali prodišča. Z malo sreče boste njegovo pesem zasledili kje v Vipavski dolini, kjer nas posamezna opazovanja navdajajo tudi z možnostjo gnezdenja.

besedilo in foto: **Dejan Bordjan**

ŽANJEVEC (*Polygala chamaebuxus*)

Žanjevec je edini vednozeleni polgrmiček med sicer zelnatimi sorodniki v rodu grebenuš. Usnjati listi so premenjalni, opojno dišeči cvetovi pa so lahko v več barvnih kombinacijah, barva jadra je bela ali vijoličasta, krilo in ladjica pa sta rumeni, rdeči ali oranžno rjavkasti. Na zelo prisojnih legah zacveti zgodaj spomladi, večinoma pa cveti od aprila do junija. Domuje na suhih, pustih, karbonatnih tleh, rad se druží s spomladansko reso in šmarno travo, ne le na rastiščih, marsikje tudi v cvetnodedeljskih butaricah. V Sloveniji je žanjevec pogost, le na Primorskem in v Prekmurju ga ni. Ramšela, zajčki in petelinčki, zajček, ješprenjček – to je le nekaj ljudskih imen zanj. Poznaš kakšno tudi ti?

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **Marjan Šenica**

SIVI MUHAR (*Muscicapa striata*)

Konec aprila k nam priletijo sivi muharji, ki so zimo preživelí v topli Afriki. Ptico imamo priložnost videti, ko sedi na koncih vej, na žici, na robu strehe, skratka povsod. Včasih ga vidimo tudi na tleh ali v zraku, ko lovi žuželke. Po lovu se rad vrne na isto mesto in takrat se tudi oglašá z značilnim čk, čk, čk ... Tudi prepoznati ga ni težko, saj je v celoti sive barve, le peresa na grlu in prsih so temno črtasta. Je najbolj »univerzalen« ptič, kar se tiče gnezdenja, saj ima lahko gnezdo na drevesu, v grmu, na skalah ali hišah, v čevljih, cvetličnih lončkih, v različnih škatlah, umetnih gnezdilnicah, ptičjih krmilnicah ali celo v gnezdih drugih vrst ptic.

besedilo in foto: **Dare Šere**

»HIŠNI LJUBLJENČKI« IZUMIRAJO!

// Tilen Basle

Eni najbolj priljubljenih vrst ptičjih »hišnih ljubljencev« na svetu, **SIVEMU JAKOJU** (*Psittacus erithacus*), v naravi grozi izumrtje.
foto: iStock

Letošnja posodobitev Rdečega seznama organizacije IUCN (Svetovna zveza za varstvo narave) prinaša zaskrbljujoče opozorilo o stiski nekaterih najbolj priljubljenih vrst ptic, »hišnih ljubljencev«, ki sta jih lov in preprodaja pripeljala do skorajšnjega izumrtja v naravi.

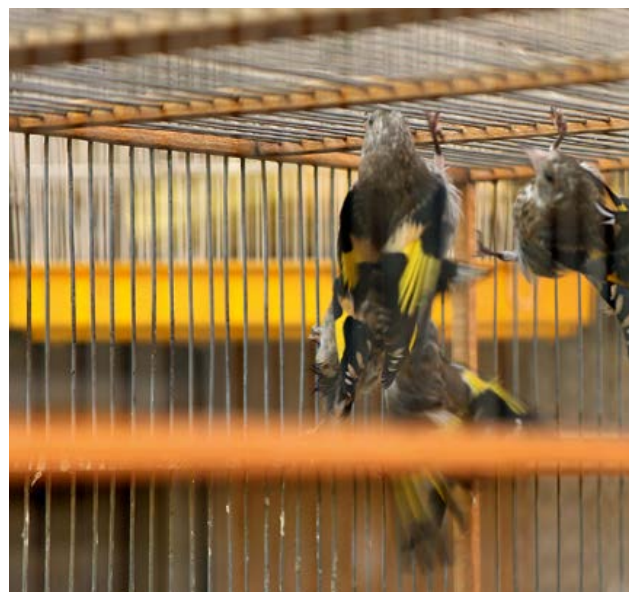
Sivi jako (*Psittacus erithacus*), verjetno največja ikona in ena najbolj prepoznavnih ptic na svetu, je na letošnjem seznamu zdrsnila iz kategorije ranljiva v kategorijo ogrožena. Ta inteligentna, karizmatična papiga, ki je vsem dobro znana po neverjetni sposobnosti posnemanja človeškega glasu, je ena najbolj priljubljenih vrst ptičjih »hišnih ljubljencev« po vsem svetu. Papiga je tako pogost prizor v trgovinah s hišnimi ljubljenci, da je marsikdo presenečen, ko izve, da vrsti v naravi grozi izumrtje. V nekaterih afriških državah, kjer vrsta domuje, je njena populacija upadla za 90, ponekod celo za 99 %!

Razmere so še bolj zaskrbljujoče v Aziji, kjer se je kar 19 vrst ptic povzpelo v višjo kategorijo ogroženosti, šest izmed njih celo v kategorijo kritične ogroženosti, kar je zadnja kategorija pred izumrtjem. Vse te vrste so endemične za Indonezijo, kjer ima velik vpliv nanje uničevanje tropskega gozda, vendar je glavni razlog za izumiranje teh vrst lokalno trgovanje z ulovljenimi pticami.

OTOŠKI ENDEMITI SE VRAČAJO

Kljub temu letošnji Rdeči seznam prinaša nekaj spodbudnih novic z oddaljenih otokov po vsem svetu. Ptice, katerih območje razširjenosti zajema le otok ali arhipelag, so med najbolj ogroženimi. Ne zaradi njihovega omejenega območja razširje-

Ptiči pevci pogosto pristanejo na balkanskem trgu. Na fotografiji so **LIŠČKI** (*Carduelis carduelis*) na ulici Škodre v Albaniji.
foto: Gregor Šubic

nosti, temveč zaradi slabe zmožnosti prilagoditve na nove grožnje, kot so na primer novi plenilci (mačke, podgane itd.). Prav zaradi tega sestavljajo velik delež današnjih izumrtij otoški endemiti. Letošnja »poplava« vrst, ki so prešle v nižjo kategorijo ogroženosti, kaže, da vložena energija in varstveni ukrepi izredno pomagajo otoškim populacijam. Med mnogimi vrstami je tudi azorski kalin (*Pyrrhula murina*), katerega populacija se je s slabih 300 osebkov v 80-ih letih prejšnjega stoletja do danes potrojila!

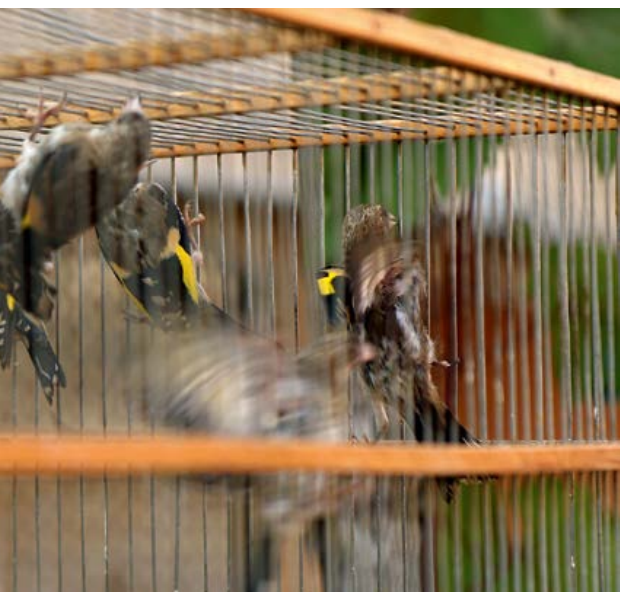
NA SVETU IMAMO 742 VRST PTIC VEČ!

Konec leta 2016 je BirdLife International kot strokovni organ za pregled stanja ptic pri Rdečem seznamu končal drugi in tudi zadnji taksonomski pregled ptic. Osredotočil se je na ptiče pevce in pripeljal do prepoznave 742 novih vrst ptic, katerih večina je pred tem sodila med podvrste drugih vrst. Danes tako na svetu poznamo 6.649 vrst ptičev pevcev, skupno število vrst ptic pa je preseгло mejo 11.000 in se tokrat ustavilo pri 11.121.

Izmed vseh novih vrst ptic je 11 % ogroženih. Trinajst jih je v času vpisa v Rdeči seznam že izumrlih, mnoge izmed njih je to doletelo v zadnjih 50 letih.

»Žal prepoznavna 700 »novih« vrst ptic ne pomeni, da gre pticam na svetu bolje,« razlaga dr. Ian Burfield, koordinator za globalno znanost pri organizaciji BirdLife International. »Medtem ko se naše znanje pogloblja, se potrjujejo tudi naše skrbi: netrajnostno kmetijstvo, sečnja, tujerodne vrste in druge grožnje, kot na primer nelegalno trgovanje z vrstami, vse to še vedno vodi številne vrste k izumrtju.«

Več informacij o posodobljenem Rdečem seznamu lahko najdete na spletni strani BirdLife International.

NAŠLI SMO MLADIČA, KI ŠE NE ZNA LETETI

// DOPPS

Če prepustimo skrb za mladiča njegovim staršem, ima mladič kljub nevarnostim, ki nanj prežijo v naravi, veliko več možnosti za dolgoročno preživetje in normalen razvoj, kot če bi zanj skrbeli v ujetništvu. Na fotografiji je samec **KOSA** (*Turdus merula*), ki hrani svojega mladiča.

foto: **Boris Kozinc**

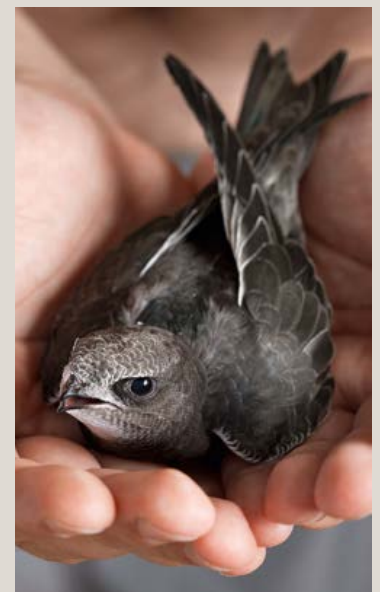
Pri številnih vrstah ptičev pevcev mladiči zapustijo gnezdo, ko jim zraste perje, niso pa še sposobni leteti. Na tleh preživijo nekaj dni in v tem času se jim dokončno razvijejo letalna peresa. Starši jim medtem še kar nekaj časa prinašajo hrano in jih s klici opozarjajo na nevarnost.

Najdeni mladiči se nam morda zdijo neboljani, zapuščeni in potrebni pomoči, vendar so njihovi starši verjetno v bližini in čakajo, da se umakemo. Le tedaj bodo lahko naprej skrbeli za svoje mladiče.

Najboljše je, da najdenega mladiča pustimo tam, kjer je, in se čim prej umakemo. Če ga ogrožajo plenilci (na primer mačke), ga postavimo na varnejše mesto (grm, drevo, živa meja, balkon, okenska polica). Pomembno je, da je to mesto v bližini najdbe in dostopno staršem, ki skrbijo za mladiča.

Mladiči sov zapustijo gnezdo še preden znajo leteti, zato je najboljšo, da jih pustimo na mestu, kjer smo jih našli. Na fotografiji je mladič **LESNE SOVE** (*Strix aluco*).

foto: **Darinka Mladenovič**

Mladiči **HUDOURNIKOV** (*Apus apus*) včasih pristanejo na tleh, od koder pa ne morejo več vzleteti. V večini primerov je rešitev zelo preprosta, saj je treba takšnega mladiča samo nekoliko dvigniti in mu omogočiti vzlet z višine.

foto: **iStock**

DOPPS NEZAKONITO IZLOČEN IZ POSTOPKA PVO

// Tomaž Jančar

Reka Mura je območje z visoko biotsko raznovrstnostjo in vrhunsko območje ohranjene narave. Ob njej gnezdi tudi redka **ČRNA ŠTORKLJA** (*Ciconia nigra*).

foto: Milan Cerar

Odvetnik Tomaž Petrovič, ki zastopa DOPPS, je v začetku leta z Upravnega sodišča prejel sodbo, s katero je sodišče razveljavilo odločitev Ministrstva za okolje in prostor (MOP), da DOPPS nima pravice sodelovati kot stranski udeleženec v upravnem postopku celostne presoje vplivov načrtovane hidroelektrarne Hrastje-Mota na okolje.

Na MOP-u poteka postopek celostne presoje vplivov (CPVO) načrtovane hidroelektrarne Hrastje-Mota na okolje. Elektrarna je načrtovana na reki Muri, ki je največja slovenska reka brez velikih energetskih in drugih za naravo najbolj uničujočih objektov in ena zadnjih ohranjenih velikih nižinskih rek sploh. To je območje z visoko biotsko raznovrstnostjo in vrhunsko območje ohranjene narave.

Na DOPPS-u smo zaskrbljeni zaradi načrtov o graditvi hidroelektrarn na Muri. Bojimo se, da bi to pomenilo obsežno razvrednotenje enkratnega rečnega ekosistema z razvejenimi rečnimi rokavi, mrtvicami in poplavnimi gozdovi. Bojimo se tudi, da bi poseg pomenil veliko grožnjo mednarodno pomembnim populacijam ptic na tem območju. Zato smo že leta 2009 odgovorne pozvali:

- da skrbno pretehtajo, ali je hidroelektrarne sploh mogoče zgraditi brez prekomerne škode za naravo;
- da nevladne organizacije, ki se ukvarjajo z varstvom narave, vključijo v najzgodnejše faze načrtovanja projekta in presojanje njegovih vplivov na naravo;
- da vse postopke vodijo transparentno in družbeno odgovorno.

Na DOPPS-u razočarano ugotavljamo, da smo pri MOP-u naleteli na gluha ušesa. Ne le, da se za naš poziv ne menijo, pač pa zavestno nezakonito preprečujejo sodelovanje nevladnim organizacijam v po-

stopku CPVO. DOPPS je vlogo za udeležbo v postopku posredoval na MOP 1. junija 2015. Na MOP-u se za vlogo niso menili več kot pol leta. Šele po številnih posredovanjih so januarja lani izdali sklep, s katerim pa so DOPPS-u udeležbo v postopku zavrnil. Nezakoniti sklep je pripravil podsekretar Jure Likar, podpisala pa ga je ministrica za okolje in prostor Irena Majcen.

Zoper sporni sklep MOP-aje DOPPS 15. januarja 2016 vložil tožbo na Upravno sodišče. Sodišče je z omenjeno sodbo z dne 5. januarja 2017 presodilo, da je bilo ravnanje MOP-a nezakonito in ministrstvu naložilo, da DOPPS-u z odločbo prizna položaj stranskega udeleženca v postopku CPVO. MOP je s sklepom z dne 16. januarja 2017 DOPPS-u priznal status stranskega udeleženca v postopku celovite presoje vplivov na okolje za plan – Državni prostorski načrt za HE Hrastje Mota na Muri.

Rudolf Tekavčič, predsednik DOPPS, je o tem povedal: »*Umešanje hidroelektrarne na reko Muro je okoljsko in strokovno zelo občutljivo vprašanje. S tem, ko ministrstvo samovoljno in nezakonito onemogoča civilni družbi njeno nadzorno funkcijo, investitorju dela medvedjo uslugo. Porajajo se dvomi, da od ministrstva sploh še lahko pričakujemo transparentno in pošteno odločanje v tej zadevi.*«

Na DOPPS-u se z zaskrbljenostjo sprašujemo, ali se ne ponavlja nesrečni primer Volovja reber. Tudi ta primer se je namreč začel z nezakonitim preprečevanjem sodelovanja civilne družbe v postopkih presojanja vplivov načrtovanih vetrnic na okolje. Z nestrokovnimi in nezakonitimi odločitvami so takrat okoljsko ministrstvo in organi v njegovi sestavi investitorju povzročili desetletno zamudo in milijonske nepotrebne stroške.

POZOR SELITVE DVOŽIVK

// Katja Pobjoljšaj

NAVADNI PUPEK

(*Lissotriton vulgaris*) je nežna dvoživka, katere smrtnost na cestah je močno podcenjena, saj so le v redkih primerih po povozu na cesti še vidni ostanki trupla.

foto: Melita Vamberger

Kot vsako pomlad je tudi letos spet tu obdobje selitev dvoživk, ki so najbolj opazne na naših cestah. V deževnih in toplih večerih so se prostovoljci na več koncih Slovenije organizirali in s pomočjo začasnih ograj ali celo brez njih preprečujejo povoze dvoživk na naših cestah. Pozanimajte se, kje v vaši bližini poteka takšna akcija, in pridružite se jim, saj je vsaka pomoč nadvse dobrodošla.

STE SE KDAJ VPRAŠALI, KAKO DVOŽIVKE SPLOH NAJDEJO SVOJO MLAKO?

Čeprav se dvoživke ne selijo na tako velike razdalje kot ptice ali sesalci, morajo tudi one premagovati zahtevne terenske razmere, na primer goste grmičevje ali pa visoko travo. V Evropi se dvoživke selijo na večje razdalje, saj na primer navadna krastača (*Bufo bufo*) lahko pri tem prehodi od 50 m pa do 5 km. Znano je, da se nekateri osebki redno vračajo na isto mrestišče, kar pomeni, da se morajo znati

pravilno orientirati v prostoru. Dvoživke uporabljajo različne metode za navigacijo, pri čemer si pomagajo z vidnimi, vohalnimi, slušnimi, nebesnimi, lunarnimi in magnetnimi kazalci. Vendar vse vrste ne morejo uporabljati vseh navigacijskih tehnik.

Raziskave navadnega (*Lissotriton vulgaris*) in severnega velikega pupka (*Triturus cristatus*) so pokazale, da jim pri orientaciji v veliki meri pomaga predvsem vonj »domače« mlake. Ko so pupke prestavili nekaj sto metrov stran od domačega okoliša, se niso znali vrniti. Ti vrsti verjetno nista sposobni uporabljati nebesnih ali magnetnih znamenj in verjetno tudi nimata notranjih zemljevidov. Nasprotno pa planinski (*Ichthyosaura alpestris*) in švicarski pupek (*Lissotriton helveticus*) poleg vonja uporabljata tudi magnetni kompas, da najdeta mrestišče. Osebki švicarskega pupka so našli pot nazaj celo potem, ko so jih odnesli 19 km stran od njihovega okoliša. Pri tem je zanimivo, da tudi vsi osebki iste vrste ne uporabljajo istih metod.

Vedno več dokazov je tudi o tem, da ima luna pomembno vlogo pri navigaciji, saj množično pojavljanje na mrestiščih in množično odlaganje mrestov navadnih krastač in sekulj na različnih koncih Evrope pogosteje potekata ob polni luni.

Iz teh raziskav izhaja, da dvoživke uporabljajo vrsto različnih metod za orientacijo v prostoru na poti do mrestišč. Katere tehnike pri tem uporabljajo, pa je odvisno od vrste, spola, razmnoževalne strategije in selitvenega vedenja. Na tem področju je še kar nekaj neznank in znanstveniki vedno bolj ugotavljajo, da na sposobnost navigacije dvoživk vplivajo tudi človeški dejavniki, kot sta povečano svetlobno onesnaženje in povečan nivo hrupa v okolju v času spomladanskega seljenja na mrestišča.

NAVADNA KRASTAČA

(*Bufo bufo*) se orientira tudi na podlagi vidne prepoznavne terena.

foto: Marta Jakopič

VTISI Z ZIMSKEGA ŠTETJA VODNIH PTIC (IWC) JANUARJA 2017

MLAKARICA
(*Anas platyrhynchos*)
ilustracija: Jan Hošek

»Krka se je danes bleščala v soncu. Snega je bilo približno 12 cm, zato je bilo ob rahlem minusu pravo veselje pohajati ob vodi. Obhodil sem vse dostopne koticke od izvira reke Krke do vasi Velike Lese. Vse ptice, ki sem jih preštel, sem opazoval v naseljih, edino povodnega kosa (*Cinclus cinclus*) in vodomca (*Alcedo atthis*) zunaj njih. Sumim, da so se ptice v naselja zatele pred lovci. V vasi Krka sem od daleč opazoval še par labodov grbcev (*Cygnus olor*).«

Ivan Esenko

»Na Iščici se je večina mlakaric (*Anas platyrhynchos*), ki sem jih preštela, prav tako drževala v bližini naselja, a so bili lovci tudi tam na delu. Streljali so v moji neposredni bližini, bilo pa je megleno in jih nisem videla, dokler niso bili kakšnih 30 metrov od mene. No, enega mrtvega samca je imel kolovodja v roki, češ da ga bodo 'dali na veterino'. Med taistimi mlakaricami, na katere so streljali lovci, pa sta se tokrat pojavili tudi dve vrsti, ki ju še nikoli nisem videla na tem odseku: kreheljč (*Anas crecca*) in čopasta črnica (*Aythya fuligula*).«

Barbara Vidmar

Idilčna reka Iščica na dan IWC
foto: Barbara Vidmar

ČOPASTA ČRNICA
(*Aythya fuligula*)
ilustracija: Jan Hošek

Pomurska sekcija se je na IWC pripravljala že teden prej, 8. januarja. Kljub -7°C in rahlemu naletavanju snega se je na gramoznici na Krapju in v Babincih zbralo kar 14 udeležencev in opazovalo lepo število vodnih ptic, med katerimi velja posebej omeniti beloliske (*Melanitta fusca*), dolgorepe race (*Anas acuta*) in žvižgavke (*A. penelope*).

Robi Gjergjek

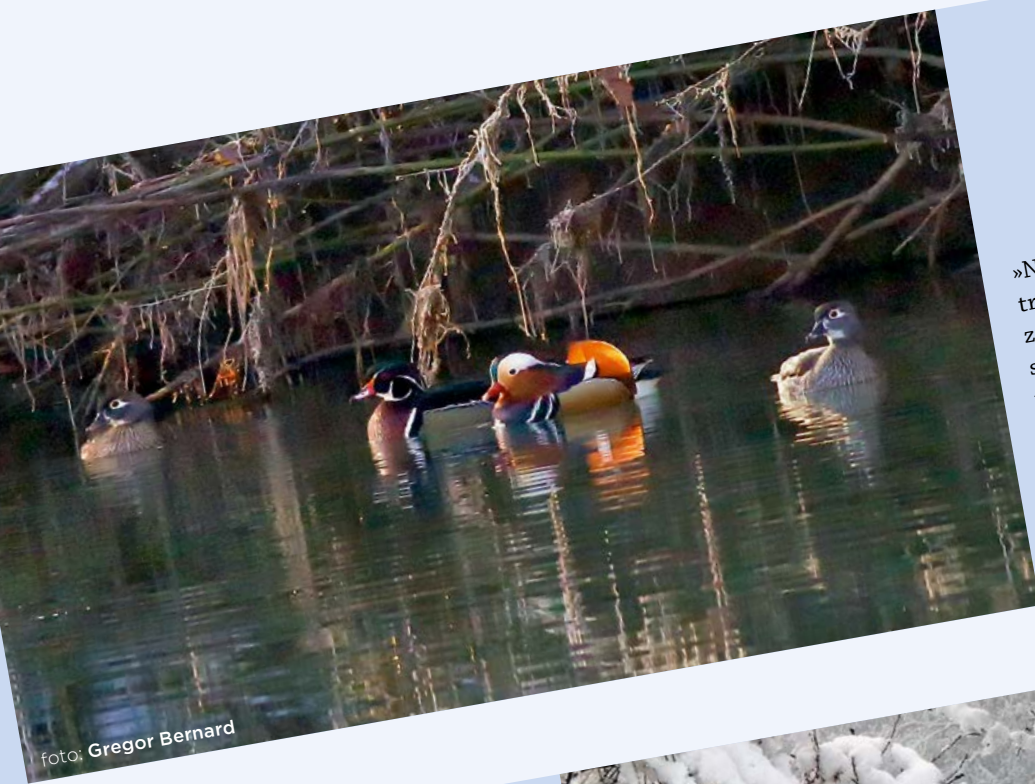

foto: Gregor Bernard

»Na Dolenjskem se na zadnjih treh odsekih reke Krke z zeleno bratovščino nismo srečali. Smo pa popis začeli s precej "eksotičnimi" vrstami za naše kraje – mandarinko (*Aix galericulata*) in nevestico (*A. sponsa*).«

Gregor Bernard

Trije možje v zelenem so se v času popisa po Ljubljani vozili z motornim gumenjakom in oteževali popis.
foto: **Tomaž Jančar**

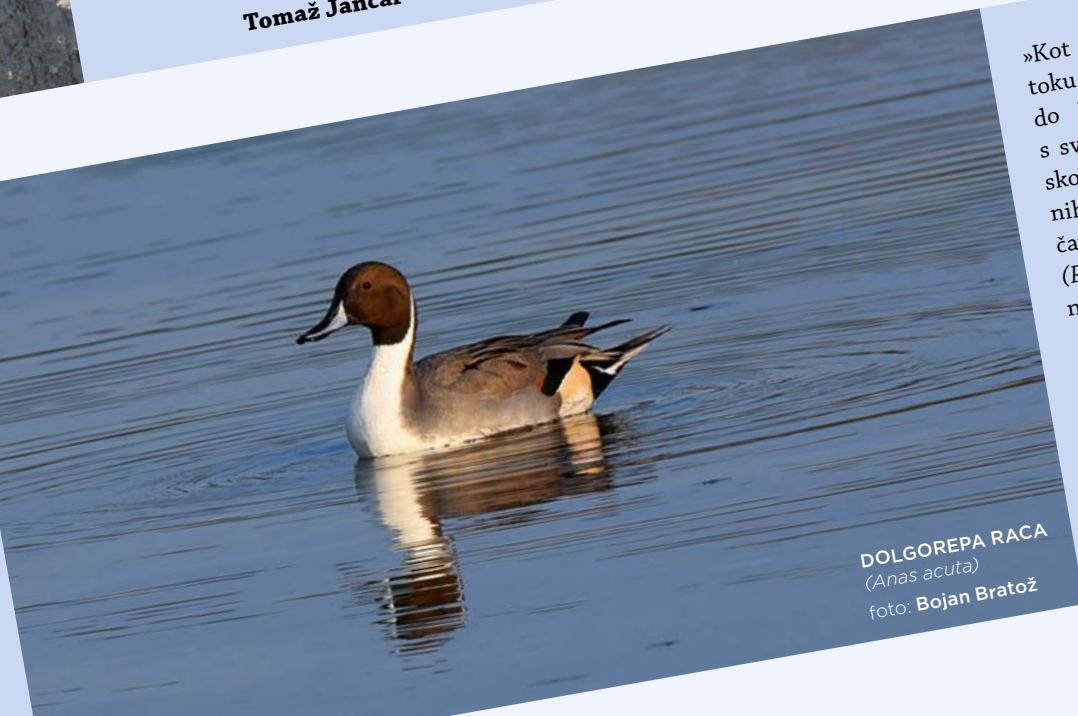
»Moj IWC na Ljubljani med Bevkami in Podpečjo je minil v znamenju ka-nonade v izvedbi treh mož v zelenem, ki so se vozili gor in dol z motornim gumenjakom. Občutek je bil, kot da hočejo nekoga prestrašiti. No, dejstvo je, da so race brezglavo letale sem in tja, tako da štetje ni bilo ne enostavno ne prijetno.«

Tomaž Jančar

»Kot vsako leto sva popisovala po toku Save Dolinke od Mojstrane do Karavanskega tunela. Okrašeno s svežim petkovim snegom je bilo že skoraj kičasto. Običajnim 10 povodnih kosom sta se pridružili dve sivi čaplji (*Ardea cinerea*) in dva kormorana (*Phalacrocorax carbo*), obe vrsti prvič na zimskem popisu tega odseka.«

**Katarina Proscenc Trilar
in Tomi Trilar**

DOLGOREPA RACA
(*Anas acuta*)
foto: Bojan Bratož

DRUGI DAN ODPRTIH VRAT V NARAVNEM REZERVATU ŠKOCJANSKI ZATOK

// besedilo: Nataša Šalaja, Bia Rakar, foto: Tilen Basle (1) Nataša Šalaja (2, 6, 7, 8), Bia Rakar (3), Vinka Kastelic (5), Tina Kocjančič (4)

Na prvo marčevsko soboto je Naravni rezervat Škocjanski zatok spet na široko odprl svoja vrata. Zaposleni in prostovoljci smo se potrudili, da smo leto dni po slavnostnem odprtju objektov in naravnega rezervata obiskovalce spet pričakali s pestrim celodnevним dogajanjem in zanimivo ponudbo. V naši košarici je bilo nekaj klasike in nekaj novosti: že prej preizkušene in s strani obiskovalcev dobro sprejete aktivnosti, kot so prikaz obročkanja ptic, delavnice za otroke s konji, poljudno predavanje in gostovanje lokalnih ponudnikov, smo dopolnili še z vodenimi ogledi

območja, predstavivijo optične opreme, kot tudi dobrih starih Tomosovih motornih koles. Pri nas se je prvič predstavila tudi ekipa Naravnega rezervata Lago di Cornino iz Italije. Vsi skupaj smo sooblikovali program, ki je bil zadosti privlačen in zanimiv, da črni oblaki in veter obiskovalcev niso prehitro prepodili. Program se je zaključil z zelo zanimivim predavanjem dolgoletnega in ustanovnega člana DOPPS dr. Tomija Trilarja, ki je predstavil skrivnostni svet ptičjega oglašanja, in sicer gozdnih ptic Slovenije.

2

Obiskovalci so si naravni rezervat lahko ogledali tudi na treh vodenih ogledih, kot vodniki pa so se preizkusili tudi študentje, ki se trenutno usposabljajo na področju interpretativnega vodenja po zatoku pod neformalnim mentorstvom dr. Gregorja Torkarja in Bojane Lipej. Obiskovalce je navduševalo opazovanje s teleskopom, med opazovanimi pticami pa so jih pritegnili predvsem veliki škurhi (*Numenius arquata*), pribe (*Vanellus vanellus*), kormorani (*Phalacrocorax carbo*), race žličarice (*Anas clypeata*) in že precej svatovsko vedenje lisk (*Fulica atra*).

3
Prav posebna etruščanska rovka po imenu Rovka Črkolovka, maskota Oddelka za mlade bralce Osrednje knjižnice Srečka Vilharja Koper, je po enem letu spet obiskala svoj rojstni kraj - Škocjanski zatok. Njen prihod so naši mladi obiskovalci pričakali z uprizoritvijo zgodbe o vrani.

Zaradi vetrovnega vremena se v obročkovaške mreže sicer ni ulovilo veliko ptic, kljub temu pa so Dare Fekonja, Jože Bricelj, Igor Brajnik in predsednik DOPPS Rudolf Tekavčič v jutranjem in dopoldanskem času obiskovalcem od blizu lahko predstavili sedem vrst ptic, med njimi plašice (*Remiz pendulinus*; na sliki), črnohlavke (*Sylvia atricapilla*), plavčke (*Cyanistes caeruleus*) in tudi škorce (*Sturnus vulgaris*). Med plašicami so bile tudi tri najdbe že obročkanih ptic.

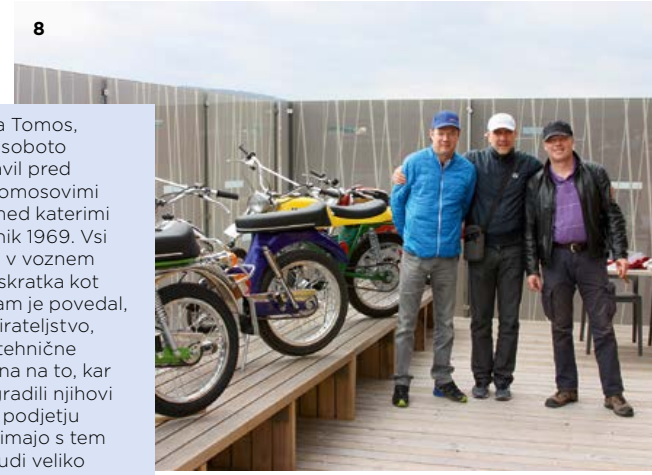
4
Daša Stavber in Irena Gubina sta skupaj z našimi kobilami Rižano, Falisco in Cabidoule mlade obiskovalce spet razveseljevali na delavnici s konji. Mnogi med njimi so se v prejšnjem letu s kobilami že velikokrat srečali in se z njimi spoprijateljili ter z osvojenim znanjem o kamarških konjih, njihovem življenju v močvirju in negi že v veliki meri sodelovali na delavnici. Na koncu pa je seveda vsakega čakal najbolj zaželeni trenutek, ko so se povzpeli na sedlo in naredili nekaj krogov po maneži.

5
Predstavniki podjetja Optics Trade d.o.o. iz Slovenske Bistrice so obiskovalcem predstavili optično opremo za opazovanje ptic različnih proizvajalcev in cenovnih rangov. Daljnogled in teleskope so lahko praktično preizkusili in z njimi opazovali živi svet zatoka pred centrom za obiskovalce. Na predvečer dogodka so ob zaključku že tradicionalne Gugalnice udeležencem predstavili termo in nočno optiko in tudi pri njih naleteli na zelo pozitiven odziv.

6
Našemu povabilu so se tudi tokrat odzvali predstavniki Zadruga ekoloških proizvajalcev Istre in Hiše de Rin. Prvi so na svoji stojnici ponujali ekološke pridelke in proizvode s svojih kmetij, z druge stojnice pa so ves dopoldan omamno dišale ocvrte miške.

7
8
Predsednik društva Tomos, Stevo Vujić, se je v soboto zjutraj s kolegi ustavil pred centrom s petimi Tomosovimi motornimi kolesi, med katerimi je bil najstarejši letnik 1969. Vsi starodobniki so bili v voznem stanju, obnovljeni, skratka kot »iz škaflice«. Kot nam je povedal, njihov namen ni zbirateljstvo, ampak ohranjanje tehnične dediščine in spomina na to, kar so pred desetletji gradili njihovi starši, ki so delali v podjetju Tomos. Seveda pa imajo s tem svojim konjičkom tudi veliko veselja.

Zmaga! Vsi za naravo, narava za vse

// besedilo: **Tilen Basle**, ilustracija: **Dagmar Cohnen** - www.darmar-cohnen.de

Evropska komisija je 7. decembra razglasila, da bo ohranila evropske direktive, ki ščitijo evropsko naravo. Zmaga je rezultat več kot dve leti trajajoče neutrudne kampanje, medtem ko je komisija pregledovala in v tišini odločala o usodi direktiv in vseh nas. Ves ta čas se je BirdLife trudil napraviti čim več »hrupa« – piski, petje, žvrgolenje, kričanje in čivkanje vseh partnerjev BirdLife so zagotovili, da prav noben član kolegija komisarjev ni preslišal, kako zelo prebivalci EU cenijo naravo.

Med kampanjo Alarm za naravo (NatureAlert!) je družina BirdLife tesno sodelovala z drugimi naravovarstvenimi organizacijami (WWF, Friends of the Earth, EEB), na poti pa so nam pomagale številne druge skupine in posamezniki. Neverjetna podpora je prišla od številnih poslovnežev, poslancev evropskega parlamenta, okoljskih ministrov in znanstvenikov. Nesporno med najbolj zaslužnimi za zmago pa ste zagotovo vi, javnost!

Pred dvema letoma se je s pričetkom poskusa rušenja EU-naravovarstvenih direktiv zdelo, da je bitka izgubljena, vendar se jima je v bran postavilo več kot pol milijona prebivalcev EU, ki so glasno izrazili podporo njuni ohranitvi. Prav slednje je tisto, kar je povzročilo spremembo! Rezultat ni bila le zmaga za naravo, temveč tudi za demokracijo ter celotno prihodnost Evrope. Več o uspehu si lahko preberete v članku na spletni strani BirdLife International.

Ob Muri praznovali Svetovni dan mokrišč

// besedilo in foto: **Gregor Domanjko**

V Svetem Martinu na Muri (Hrvaška) je v nedeljo, 29. januarja 2017, več kot 300 ljubiteljev Mure iz Slovenije, Avstrije, s Hrvaške ter Madžarske s pohodom praznovali Svetovni dan mokrišč. Približno osem kilometrov dolg pohod, ki so ga organizirali člani Mednarodnega komiteja za ohranitev reke Mure Naša Mura, društva Tabrih in številni prostovoljci, med njimi tudi člani Pomurske sekcije DOPPS, je potekal ob reki Muri, njenih rokavih in mrtvicah. Osnovni namen že 18. pohoda ob Muri je bil opozoriti zainteresirano in splošno javnost o pomenu mokrišč ob reki Muri za človeka in naravo. Ohranjena mokrišča

Tudi lastovke so migrantke

// besedilo in fotografija: **Nataša Sedej**

Ideja za skupinsko umetniško instalacijo »Tudi lastovke so migrantke« je vzniknila v bralnem študijskem krožku. Z naslovom smo hoteli opozoriti, da se na selivke lahko pogleda širše, zunaj običajnih plašnic in brez negativnih konotacij. Prve ptice za razstavo so začele nastajati v ustvarjalni delavnici v šoli Magija Gline na Hrušici. Udeleženci delavnice smo se najprej poskušali vživeti v lastovke: v njihovo gibkost, igrivost, lahkotnost, zvestobo, drznost, ljubkost, radoživost, predanost itd., potem pa smo iz gline ustvarjali lastovke. Skupinsko instalacijo v zraku smo postavili sredi junija. Na ogled je bila do prvega snega. Nekaj lastovk je prezimilo; tudi po zaprtju razstave smo jih pustili v zraku in mimo doči jih lahko še vedno opazijo pred šolo keramike Magija Gline v Hrušici, Podkraj 104, pri Colu. Naš namen je bil, da razstava pripomore k temu, da ljudje sploh opazimo lastovke ter začnemo spletati odnose, ki ustvarjajo solidarno, strpno, ozaveščeno in trajnostno usmerjeno skupnost. Od lastovk se lahko vsi veliko naučimo.

imajo neprecenljivo vrednost pri lažšanju poplav, blaženju lokalne klime, akumulirajo čisto podtalnico, primerno za napajanje črpalnišč pitne vode, in so območja z veliko biotsko raznovrstnostjo. Tudi zato Mura spada med najpomembnejša območja za ptice v Sloveniji in na Hrvaškem. Številni pohodniki, med njimi tudi taki, ki so se pripeljali iz Ljubljane in Zagreba, so bili navdušeni nad raznolikostjo območja in nad dejstvom, da je pohod ob Muri vsako leto na drugi lokaciji oziroma državi. Ob koncu pa so se strinjali, da je za človeka in naravo treba ohraniti čim več mokrišč in da naj Mura v Sloveniji še naprej teče brez hidroelektrarn.

Obiskal nas je ameriški veleposlanik

// besedilo: **Tilen Basle**, foto: **Mirjana Rabič**

V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok smo 14. decembra 2016 gostili ameriškega veleposlanika v Sloveniji, g. Brenta R. Hartleyja s sodelavci. Z veseljem so si prišli ogledat zeleno oazo na pragu Kopra, vključno s sodobno opremljenim novim centrom za obiskovalce, in bili so navdušeni nad naravovarstvenimi uspehi in ureditvijo naravnega rezervata, ki tudi pri ljudeh, vajenih ohranjenosti narave veliko večjega formata, vzbuja spoštovanje in veliko zanimanja.

Na fotografiji (od leve proti desni): Nataša Šalaja, vodja NR Škocjanski zatok; Bojana Lipej, koordinatorica izobraževanja; g. Brent R. Hartley, ameriški veleposlanik, in dr. Damijan Denac, direktor DOPPS pred centrom za obiskovalce NRŠZ

Navduševanje mladih ornitologov v Benediktu

// besedilo in foto: **Robert Šiško**

Prostovoljci Pomurske sekcije DOPPS smo 10. decembra 2016 našli prostor za izdelavo ptičjih krmilnic v Benediktu v Slovenskih goricah. Gostoljubno so nas sprejeli v prostorih Zgodovinskega društva Atlantida, katerega predsednik je Anton Mlasko, velik ljubitelj in zagovornik ohranjanja naravne dediščine, ki je v letu 2016 iz lastnih sredstev omogočil izdelavo in namestitvev okoli 100 gnezdilnic za ptice. Največ je bilo nameščenih gnezdilnic za smrdokavro (*Upupa epops*) in zlatovranko (*Coracias garrulus*), druge pa smo namenili za manjše vrtnice. V Slovenskih goricah smrdokavre še vedno zasledimo v gnezditvenem času, zlatovranko pa le še na preletu ob selitvi. Okolica Benedikta, Voličine in Jurovskega dola so sploh lokacije, ki skrivajo še marsikaj zanimivega. Še posebno zlatovranka je bila nekdanje zelo pogosta in je še vedno globoko zasidrana v spominu starejše generacije. Z nostalgijo se je spominjajo in jo opisujejo.

Zato se zadnje leto z željo najti mlade ornitologe intenzivneje ukvarjamo z osnovnošolci iz OŠ Benedikt, pri čemer nam je v veliko podporo učitelj biologije, Smiljan Bačani. Trudimo se mladim približati naravo, seveda s poudarkom na pticah. Kako pa drugače, saj smo DOPPS-ovci! Naše decembrske delavnice izdelovanja krmilnic se je udeležilo pet zagnanih fantov iz petega in šestega razreda. V tem dopoldnevu smo Mojca Podletnik, Nataša Bavec, Gregor Domanjko, naših pet pomočnikov, Nejc Zogling, Alen Holc, Amadej in Domen Plemenič ter Nik Senekovič, in avtor sestavili enajst krmilnic. Po končani delavnici je otroke njihov učitelj za nagrado odpeljal še na ornitološki izlet ob jezeru Komarnik pri Lormanju. Domov so odšli z zelo pozitivnimi občutki in od takrat naprej so še bolj navdušeni nad našimi čudovitimi pernatimi prijatelji, ki nas venomer navdušujejo. In tudi jaz sem zato bolj optimističen, ko gledam na prihodnost teh naših prelepih Slovenskih goric. Verjamem in vem, da rastejo nove, mlade generacije, ki bodo skrbele za naravo in jo ohranjale.

Cepljenje vodnih bivolov

// besedilo in foto: **Dominik Bombek**

V Ormoških lagunah smo januarja s cepljenjem poskrbeli za zaščito vodnih bivolov proti boleznim modrikastega jezika. Da smo živali lahko veterinarsko oskrbeli, smo jih morali najprej privabiti v posebej prilagojeno leseno ogrado. V njej smo bivole usmerili v ozek kanal, ki se konča s kovinsko lovilno-oskrbovalno napravo. Naprava omogoča varno delo za ljudi, saj so živali zaradi vsega dogajanja nemirne. Prav tako naprava, ki ulovi žival v primež, onemogoča, da bi se bivol poškodoval. Tako smo jim varno odvzeli vzorec krvi za pregled parazitov in cepili proti boleznim modrikastega jezika. Nad zdravjem živali v Ormoških lagunah bdi veterinar g. Mirko Šumak, kateremu se zahvaljujemo za vso pomoč in nasvete. Zahvaliti se moramo tudi g. Sandiju Ozmeću, ki nam vedno priskoči na pomoč pri adrenalinskem poganjanju vodnih bivolov v lovilno ogrado.

Navzkrižje »kormoran – ribištvo«

// besedilo: Primož Kmecl, foto: Alen Ploj

V februarju 2017 smo poslali pripombe na predlog "Dolgoročnega programa za zmanjševanje vpliva kormorana na ribje vrste v celinskih vodah", ki ga je izdelalo Ministrstvo za okolje in prostor. Z obžalovanjem in kritično ugotavljamo, da k pripravi osnovnega besedila in koncepta dokumenta nismo bili povabljeni, kljub temu da smo stanovska organizacija slovenskih ornitologov, da delujemo v javnem interesu varstva narave in da se že leta dolgo s strokovnimi vsebinami vključujemo v upravne postopke, ki zadevajo kormorana (*Phalacrocorax carbo*). Predlog je narejen površno in ni podkrepjen s strokov-

nimi podatki in analizami. Pri navzkrižju "kormoran-ribištvo" gre v veliki meri za konflikt, ki je ustvarjen sociološko in s percepcijo deležnikov, predvsem ribičev. Kormorana dojemajo kot "škodljivca", ki dela "škodo" na populacijah rib, ki so jih v reke naselili z veliko truda in stroškov. Za dejanski prevelik vpliv kormorana na varstveno pomembne vrste rib pa ne obstajajo dokazi, razen v omejenem obsegu za lipana. Nujen je strokovni dialog, kjer bi primerjali strokovna stališča v več krogih tehtanj, in šele po tem procesu bi lahko prišli do smiselnega "dolgoročnega programa", če bi ta sploh še bil potreben.

Kvalitetna hrana in kvalitetno kmetijstvo – zdaj!

// besedilo: Tanja Šumrada, foto: Ljubica Zemljak

Več kot 150 evropskih in nacionalnih nevladnih organizacij je 6. marca 2017 s podpisom skupne izjave pozvalo k obsežni reformi evropske kmetijske politike. Dogodek se je časovno ujemal s pomembno sejo Sveta EU za kmetijstvo in ribištvo, ki se je je udeležil tudi slovenski kmetijski minister. DOPPS je ministru ob tej priložnosti poslal odprto pismo, na katero pa še nismo prejeli odgovora. Skupno izjavo je podpisalo tudi sedem nevladnih organizacij iz Slovenije. Nevladne organizacije smo pred sejo Sveta EU za kmetijstvo in ribištvo, na katerem so kmetijski ministri iz držav članic EU razpravljali o prihodnosti evropske kmetijske politike, s skupno izjavo opozorile na nevdržnost obstoječega kmetijskega sistema, ki s številnimi ukrepi uničuje okolje, ogroža javno zdravje, pospešuje propadanje obrobniških podeželskih območij in prispeva k podnebnim spremembam.

Kljub nizu preteklih reform je očitno, da Skupna kmetijska politika, ki ji je trenutno namenjenih 38 % proračuna EU in več kot 55 milijard EUR letno, ne more učinkovito reševati sodobnih izzivov kmetijskega sektorja in podeželja. Kmetje so zato soočeni s popačeno in izkrivlje-

no izbiro med bankrotom ali nadaljnjo intenzifikacijo. Tisti kmetje, ki uresničujejo verodostojne alternativne prakse, kot je ekološko kmetijstvo, pa zaradi favoriziranja obstoječih intenzivnih praks ostajajo na obrobju. Nevladne organizacije smo zato mnenja, da se mora EU lotiti korenite reforme Skupne kmetijske politike in z njo povezanih politik. Nujno potrebujemo sistem, ki bo pravičnejši, trajnosten in prožen.

Gugalnica 2017

// besedilo: **Tomaž Mihelič**, foto: **Claudio Bearzatto**

Na 19. zaporedni Gugalnici, 3. marca 2017, nas je 171 udeležencev na 46 točkah našle devet različnih samcev velike uharice (*Bubo bubo*). Pokritost je bila letos tako dobra, da smo lahko sledili nekaj samcem pri večernih premikih med različnimi točkami, kar je poslastica dela v skupini. Veliko uharico je tako letos slišalo kar 41 udeležencev. Pokrili smo skoraj celotno območje Krasa, od točk na skrajni severni meji pri Braniku do Kraškega roba na jugu. Slednji se je tudi letos izkazal za odličnega, saj smo na celotnem robu potrdili kar šest parov.

Na točkah oz. teritorijih, kjer smo potrdili pojavljanje samca, nas ne čaka več veliko dela. Konec pomladi bomo tu iskali mladiče, kar

je že v veliki meri domena varuhov velike uharice. Če se želi kdo aktivno priključiti tej skupini, ga vabim, da se nam pridruži in mi to sporoči na tomaz.mihelic@dopps.si. To je zelo neformalno združenje vseh, ki želijo na različne načine prispevati k varstvu uharice – od iskanja novih gnezdišč do preverjanja gnezditvene uspešnosti že znanih. Točke, ki so letos ob popisu ostale prazne, bomo preverili še enkrat. Kar nekaj se vas je že javilo za ponovitev popisa teritorijev, kjer je uharica v preteklosti gnezдила. Če je kdo še voljan pomagati, naj mi tudi prosim sporoči. Hvala, da ste bili z nami na popisu velike uharice. Vsako leto pred Gugalnico imam tremo, saj vem, da vas na popis pride veliko, uharic pa je malo. Ampak tudi letos ste me povsem prevzeli s svojo dobro voljo in navdušenjem.

Skupinski popis velike uharice na območju Celja

// besedilo: **Matej Gamser**

Dober teden po znameniti kraški Gugalnici je napočil čas, da se preveri pojavljanje velikih uharic (*Bubo bubo*) na štajerskih teritorijih. V soboto, 11. marca 2017, se nas je 54 navdušenih popisovalcev iz celotne Slovenije zbralo v Leskovcu pri Ljubečni. Sledila je kratka pozdravna beseda, nato pa je Tomaž Mihelič nazorno predstavil popisno metodo. Med razvrščanjem popisovalcev je tekla beseda tudi o tem, zakaj smo se zbrali ravno pred cerkvijo. Glavni razlog je bil ta, da je zborna mesto na mirni lokaciji, hkrati pa ima enostaven dostop, saj je blizu avtocestnega izvoza. Malo v šali, malo zares pa smo dejali, da bo tisti, ki bo pred odhodom na popisno točko zmolil en očenaš, zagotovo slišal in videl uharico. In tako smo se v dobri veri in upanju odpravili na teren.

Glavna razlika med kraškim in štajerskim popisom je v tem, da se na Krasu v večji meri preverjajo naravna ostenja, pri nas pa je treba preveriti kamnolome. Termin med vikendom, ko stroji v kamnolomih ne delajo, nam je zelo ustrezal. Pa tudi vreme je bilo idealno, zato je imela večina skupin dobre razmere za poslušanje. Po opravljenem popisu smo se zbrali v skupnih prostorih sadjarstva Mirosan v Kasazah, prav v središču območja, ki ga je obsegal popis. Sovo smo iskali na območju Velenja, Mozirja, severnih obronkov celjske kotline, Kozjanskega in Zasavja. Preverili smo 18 lokacij. Ko so se popisovalci vračali s terena, je bilo z njihovih nasmeškov moč razbrati, da so bili uspešni. Skupaj smo zabeležili

uharico na kar 10 teritorijih! Kdor ni imel sreče s ciljno vrsto, pa je vsaj zabeležil nekatere druge skrivnostne vrste, kot so lesna sova (*Strix aluco*), sokol selec (*Falco peregrinus*), krokar (*Corvus corax*) in skalni strnad (*Emberiza cia*)! Skratka, terenski del srečanja smo opravili z odliko. Nato pa smo ob pustni jedachi in pijači zavzeto prisluhnili predavanju Tomaža Miheliča, med katerem nam je predstavil najnovejša spoznanja o tej karizmatični sovi.

Poudariti moram, da je bil odziv na skupinski popis izredno pozitiven. Udeležilo se ga je rekordno število popisovalcev. Bravo! Kdor se nam v soboto ni mogel pridružiti, pa je samostojno preveril svoje lokacije naslednji večer. Tako smo zabeležili še dve dodatni veliki uharici! Kolikor se spomnim iz pogovorov na družabnem delu srečanja, je prav vsaka skupina uharico tudi videla ali pa jo slišala v duetu (petje samca in samice). Vraževerni bodo rekli, da razlog za to tiči v posvečenem zbornem mestu v Leskovcu. Bomo videli, če bo tako tudi prihodnje leto!

foto: **iStock**

foto: **Nina Golnar**

Močni sunki burje povzročili škodo tudi v Škocjanskem zatoku

// besedilo: ekipa NRŠZ, foto: Aleš Marsič

V drugi polovici januarja je na Obali pihala burja z izredno močnimi sunki s hitrostjo prek 130 km/h. Take burje smo bili včasih vajeni, v zadnjih letih pa je postala prava redkost. Močni sunki so marsikje na obali kot tudi v Škocjanskem zatoku povzročili nemalo škode. Zaradi škode, ki je bila povzročena na opremi v okolici centra za obiskovalce, smo rezervat za nekaj dni zaprli za obiskovalce. Sanirali smo najnujnejše in v samo dveh dneh pobrali prek 10 vreč smeti, ki jih je veter nanesel v rezervat.

Izobraževanje za mlade vodnike

// besedilo: ekipa NRŠZ, foto: Nina Doles

V soboto, 18. februarja 2017, smo organizirali izobraževanje za mlade vodnike, ki ga je vodil dr. Gregor Torkar, izredni profesor za področje biološkega izobraževanja na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Teoretičnemu delu, na katerem je dr. Torkar predstavil interpretativno vodenje in najpomembnejše tehnike za uspešno izvedbo tega, je sledil praktični del – sprehod po učni poti s konkretnimi napotki o vodenju skupin in najprimernejših pristopih za različne starostne skupine. Mladi vodniki so izobraževanje nadgradili s praktičnim preizkusom vodenja pod strokovnim spremstvom dr. Torkarja in Bojane Lipej, koordinatorke izobraževanja v NR Škocjanski zatok. Vodenje je potekalo na dnevu odprtih vrat v NR Škocjanski zatok v soboto, 4. marca 2017.

Ptičja gripa v Sloveniji

// besedilo: Petra Vrh Vrezec, foto:

Danilo Kotnik

V Sloveniji je bila 5. januarja 2017 prvič po letu 2006 pri prostoživečih pticah potrjena visoko patogena aviarna influenza (HPAI). Ugotovljen je bil podtip H5N8, ki se pojavlja v večini evropskih držav, tako pri prostoživečih pticah (predvsem vodnih) kot pri perutnini. Prvi primer bolezni je bil potrjen pri treh poginjenih labodih grbcih (*Cygnus olor*), najdenih na ribniku v Pragerskem. Obbolele ptice so našli še na Lentu v Mariboru, ob Ptujskem jezeru, v ribniku v Rankovcih, Sečoveljskih solinah, ob naselju Pobrežje, v reki Ledava, na Otočcu, v okolici Gajševskega jezera itd. Na Ptujskem jezeru je bila poleg labodov pozitivna tudi mlakarica (*Anas platyrhynchos*). Večinoma je šlo za posamezne pogine, razen v primeru reke Ledave in gramoznice Lakoš, kjer je bilo skupaj najdenih 91 poginjenih prostoživečih

ptic. Ob reki Ledavi so poleg labodov našli še poginjeno veliko belo čapljo (*Casmerodius albus*) in beločelo gos (*Anser albifrons*). Zaradi situacije glede aviarnе influence H5N8 so sprejeli ukrepa, da se perutnino in ptice v ujetništvu zadržuje v zaprtih prostorih in s tem prepreči stik s prostoživečimi pticami ter prepoved krmljenja prostoživečih vodnih ptic. Na aviarno influenco je bila preiskana tudi perutnina, in sicer skupno 28 kokoši, rac in gosi. Rezultati preiskav so bili negativni.

Novosti o jahanju po učni poti

// besedilo: ekipa NRŠZ, foto: Mirko Kastelic

Z marcem 2017 se je pričela nova sezona jahanja v Škocjanskem zatoku. Naše tri kobile, Cabidoule, Rižana in Falisca, so v rezervat prišle zato, da nam pomagajo vzdrževati vegetacijo sladkovodnega dela, z lanskim letom pa smo kot dopolnilno aktivnost in dodatno »telovadbo« za kobile uvedli jahanje za obiskovalce Škocjanskega zatoka. Z letošnjim letom uvajamo še nekaj novosti in širimo ponudbo, poleg že utečenega 15-minutnega jahanja po učni poti in delavnic »druženje s kamarškimi kobilami« so obiskovalcem na voljo tudi jahanje po celi učni poti in kratki sprehodi (2 kroga) po maneži, primerni predvsem za tiste, ki so s konji prvič v stiku.

Novosti so objavljene na naši spletni strani:
<http://www.skocjanski-zatok.org/ponudba/jahanje/>

Čistilna akcija v NRŠZ

// besedilo: ekipa NRŠZ, foto: Bojana Lipej

Prvo sončno soboto v marcu smo se zaposleni s pomočjo 33 obiskovalcev in ljubiteljev Škocjanskega zatoka, predvsem skavtov iz Škofij, družin ter nekaj posameznikov, uspešno opravili čistilno akcijo. Odstranili smo smeti, ki jih je na območje rezervata nanesele veter, a žal tudi ljudje. Na območju učne poti, ki poteka po obrobju sladkovodnega dela Škocjanskega zatoka, in na učni poti pod ankaransko vpadnico smo v treh urah nabrali prek trideset 150-litrskih vreč smeti in zajeten kup kosovnih odpadkov. V Škocjanskem zatoku smo zelo zadovoljni z opravljenim delom, vsem udeležencem se iskreno zahvaljujemo za pomoč in se nadejamo, da bomo s tovrstnimi čistilnimi akcijami nadaljevali tudi v prihodnje. S skupnimi močmi zmoremo več.

Ptica z »osebno izkaznico« na nogi

// besedilo: ekipa NRŠZ, foto: Vinka Kastelic

Konec novembra 2016 sta Vinka in Mirko Kastelic na polslani laguni Škocjanskega zatoka opazila prav posebno veliko belo čapljo (*Casmerodius albus*). Rdeč obroček s kodo na njeni nogi nam je namreč omogočil vpogled v njeno življenje. Razkril nam je podatek, da je prišla z Madžarske in da je bila obročkana maja 2012 kot enoletni mladič v naselju ob Blatnem jezeru (Zamardi, Somogy). Zračna razdalja od mesta obročkanka do Škocjanskega zatoka znaša 357 km. Vse ljubitelje narave pozivamo, da nam podatke o opazovanih ptic z obročki (kraj, datum opazovanja, oznaka na obročku, fotografija ptice) posredujete na info@dopps.si in tako pomagate razkriti še kakšno zanimivost o selitvah ptic. Vsak podatek šteje, je pomemben in zanimiv.

NOVOLETNE BELKE

// Ruj, Gaber, Kalina in Tomaž Mihelič

V naši družini je navada, da si pri dvanajstih letih zrel za novoletno dogodivščino z belkami (*Lagopus muta*). To je seveda povezano z bivačiranjem v snežni luknji visoko nad 2000 metri, saj je treba biti že pred zoro na vršacih. Zimski popis belk je namreč učinkovit samo ob prvem jutranjem svitu. Ker je bil med nami Ruj tisti, ki je lani dopolnil 12 let, snega pa kar ni in ni hotelo biti, smo morali misel o snežnem bivaku žal opustiti, novoletno dogodivščino z belkami pa prilagoditi. Namesto nočnega bivaka smo se odločili za nočno hojo, to pa je pomenilo, da smo se na belke lahko odpravili številčneje. Glavni cilj so bile seveda Hribarice pred prebujanjem dneva. Tu se razprostirajo obsežni podi, ki so v času, ko niso prekrti z debelo odejo, belkin odlični zimski življenjski prostor.

Belke pozimi tvorijo manjše skupine. V naši so bili tokrat štirje samčki, ki se jih lepo loči po črni povezovalni črti med kljunom in očesom.

foto: Ruj Mihelič

V pričakovanju svita in značilnega oglašanja belke: orkanski veter je sicer popolnoma zadušil možnost poslušanja belk ob svitu in hitro smo spoznali, da z jutranjim popisom žal ne bo nič. A nismo bili nič manj veseli kotorne (*Alectoris graeca*), ki se je zadrževala malo pod nami v višini zadnjih grmov ruševja.

foto: Tomaž Mihelič

Noč v gorah je čudovito doživetje. Malo nas je sicer preganjala misel, da bomo zamudili jutranji svit na Hribaricah, saj se je na obzorju svetlikalo. Seveda je bilo hitro jasno, da to ni sončni vzhod, ampak le svetlobno onesnaževanje v Padski nižini.

foto: Tomaž Mihelič

Ker se je jutranji načrt zaradi vetra izjalovil, smo se lotili plana B - iskanja šivanke v kopici snega. Belke se v večini snežnih razmer gibljejo precej predvidljivo, tokrat pa je bila krajina posuta z zaplaticami snega, kar belkam omogoča, da najdejo hrano in kritje praktično po celotnih vršacih. Zavedali smo se, da bomo belke našli predvsem s pomočjo sreče.

foto: **Tomaž Mihelič**

Belke imajo majhno ubežno razdaljo, in če jo znamo upoštevati, jih lahko dolgo opazujemo, ne da bi jih motili. Mi so se jih »do sitega« nagledali, potem pa smo se počasi odmaknili in jih prepustili mrzlemu visokogorju. Dogodivščina se je zaključila prav tako z nočno hojo v dolino, saj smo z odhodom s Hribaric odlašali do večera, zavedajoč se privilegijev, ki so jih deležne belke - da lahko na Hribaricah prespijo tudi brez bivaka.

foto: **Tomaž Mihelič**

Je bilo naključje, da se je ravno Ruju nasmehnila sreča? Nenadoma je namreč vzkliknil: »Vidim jih!« Opazil jih je po zaslugi skrbnega pregledovanja terena z daljnogledom. Najprej smo opazili tri, ko smo prišli bliže, pa se je kar od nekod vzela še ena. Ker smo se jim približevali počasi, se niso menile kaj dosti za nas. Ob pretegovanju so se lepo videla njihova črna repna peresa, ki so sicer vidna samo v letu.

foto: **Gaber Mihelič**

MOKOŽ V MESTU

Sredi novembra se je ob 8. uri zjutraj na našem oknu na Mestnem trgu v Škofji Loki pojavila nam neznana ptica. Ko sva se z ženo ob 15. uri vrnila domov, je bila ptica še vedno tam. Šele ko ji je žena poskušala dati nekaj hrane, je odletela na sosednjo streho. V stoječem stanju je imela popolnoma drugo podobo, bila je vitka, velika približno kot golob. Ob poizvedovanju, katera ptica naj bi to bila, sem ugotovil, da smo pri nas gostili redko, težko opazno vodno ptico – mokoža (*Rallus aquaticus*).

Peter Kopač, 29. november 2016

NOVA PRIČESKA

Naravni frizer je velikemu žagarju (*Mergus merganser*) naredil čudovito moderno pričesko.

Ivo Božič, ob Ljubljani v Mostah, 19. januar 2017

VEJE ZA VRANJE GNEZDO V DEBELINI SVINČNIKA

Včeraj in danes zjutraj sem na višnji opazoval sivo vrano (*Corvus cornix*), kako si je odlomila tanko vejo. Najprej je s kljunom načela vejo v vznožju debla, jo čez čas zavrtela in nato odtrgala ter z njo odletela. To je potem ponovila še druga vrana. Predvidevam, da sta bili par. Vrana je res pametna ptica. Izbirala je sveže veje v debelini svinčnika, ker se te lepše krivijo in se ne lomijo, kot bi se suhe.

Blaž Konec, 6. marec 2017

ilustracija:
Mike Langman/RSPB

ZANIMANJE ZA GNEZDILNICE

Pred nekaj dnevi sem 70 m stran od gnezdilnice iz lesenega sode, ki je v rabi že vrsto let, obesil še eno gnezdilnico za lesno sovo (*Strix aluco*). Nova je kar odsluženi čebelji panj. Ugotovil sem, da sta dve gnezdilnici za to vrsto sove zelo uporabni, saj v eni pogosto preživlja dneve tudi samec, zlasti v času, ko samica vali. Danes zjutraj je šop slame, ki se je verjetno sovi zataknil v kremplje, visel z nove gnezdilnice in pričal o tem, da je bila novost opažena. Lesni sovi se iz noči v noči bolj intenzivno oglašata. Samec je danes jodlal skoraj celo uro brez daljše prekinitve, gosto in pridušeno hukanje pa je odmevalo največkrat iz sode, torej neposredno iz gnezda.

Ivan Esenko, 11. februar 2017

ilustracija:
Mike Langman/RSPB

NEPLAŠNA TUKALICA

Sprehodil sem se ob že dalj časa zaledenem Tivolskem ribniku v Ljubljani. Zasledil sem sedem **ZELENONOGIH TUKALIC** (*Gallinula chloropus*). Vajene so ljudi in ne bežijo. Ena izmed njih je prišla celo do mene. Videti je bilo, kot bi prišla prosit za hrano. Vem, da jim ljudje navadno mečejo kruh in verjetno tudi koruzo.

Bojan Bratož, 18. januar 2017

Pomlad je tu!

// Tilen Basle, Barbara Vidmar

Ljudje zelo dobro opazujemo svojo okolico in kaj hitro opazimo spremembe, še posebej, če te v nas zbuja pozitivna čustva. Najprej nas navadno presenetijo zgodnje cvetice in petje ptic, ki smo jih še pred slabima dvema tednoma opazovali na naših krmilnicah. Vendar pravijo, da se pomlad prebudi, ko se vrnejo prve ptice selivke. Prav zato vam z veseljem sporočamo – pomlad je tu! Prve znanilke pomladi so se vrnilo že februarja. V ponedeljek, 27. februarja, so bile v Dravogradu opazovane tri skalne lastovke, v torek, 28. februarja, pa smo v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok opazovali prvo kmečko lastovko.

Ste tudi vi opazili katero izmed znanilk pomladi?

Vsako pomlad v okviru mednarodnega projekta Pomlad prihaja! spremljamo prihod prvih ptic selivk. S tem želimo spodbuditi zanimanje otrok za naravo in ohranjanje ptic selivk. Vabimo

vas, da na spletni strani Pomlad prihaja! tudi vi beležite svoja opazovanja ptic selivk. V akciji smo se osredotočili na nekatere najbolj značilne in poznane: belo štorčlo, kmečko lastovko, hudournika, kukavico in čebelarja. Prisrčno vabljeni k sodelovanju.

Risarski natečaj »Ptičji naraščaj«

To leto vam bomo predstavili, kako ravnati s ptičjimi mladiči, ki padejo iz gnezda. Če to že veste, potem nam pošljite svoje risbe, ki naj prikazujejo, kako naj tisti, ki tega še ne ve, ravna s mladimi ptički, ki so padli iz gnezda. Preden pričnete z ustvarjanjem, si podrobno preberite navodila na spletni strani www.springalive.net. Glavna nagrada je lepa - daljnogled Opticron! Lansko leto ga je prejela naša mlada članica Vanesa, zato tudi letos držimo pesti, da nagrada odpotuje v naše kraje. Veselimo se vaših del!

na triglav

po papir

MOORIM

✓ BREZLESNI PAPIRJI	✓ FOTOKOPIRNI PAPIRJI
✓ BARVNI PAPIRJI	✓ EMBALAŽNI KARTONI
✓ STRUKTURNI PAPIRJI	✓ PREVLEČNI PAPIRJI
✓ METALIZIRANI PAPIRJI	✓ SAMOKOPIRNI PAPIRJI
✓ RECIKLAŽNI PAPIRJI	✓ PAUS
✓ SAMOLEPILNI PAPIRJI	✓ KUVERTE
✓ ENOSTRANSKO PREMAZNI	✓ VREČKE
✓ OBOJESTRANSKO PREMAZNI	✓ IN ŠE MNOGO DRUGEGA ...

Triglav papir d.o.o.
Zvezna ulica 2a
1000 Ljubljana

01 520 27 30
01 520 27 32

info@triglav-papir.si

www.triglav-papir.si

več na www.triglav-papir.si

*Tiskano na NEO GLOSS